ED

"Elite Dialogue"

Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması-2017

Doç. Dr. M. Murat ERDOĞAN - Proje Yöneticisi
Doç. Dr. Armağan ERDOĞAN - Koordinatör
Yrd. Doç. Dr. Başak YAVCAN - Göç ve Anket Uzmanı
Tülin Haji MOHAMAD - Proje Asistanı
Yudum KAVUKÇUER - Proje Asistanı
Gözde SANCI - Proje Asistanı

Ankara-Nisan 2017

Rapor: Doç. Dr. M. Murat Erdoğan
Elite Dialogue Proje Yöneticisi & Raportör
Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO Müdürü
IGAM Başkan Yardımcısı
İletişim:
05323001373 * merdoğan1103@gmail.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 3
Metodoloji 5
Ekip 5
TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER 6
Türkiye'de Mülteciler Konusundaki Yasal ve İdari Düzenlemeler 9
Türkiye'de Suriyelilerin Kalıcılığı ve Uyum Politikalarının Esasları 11
TÜRK YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEMİ İÇİNDE SURİYELİLER 14
Suriyeli Üniversite Öğrencileri: 14
Suriyeli Üniversite Öğrencileri İçin Burslar 18
Suriyeli Üniversite Öğretim Elemanları: 20
Suriyeli Akademisyenler ve Öğrenciler Konusunda İlgili Yapılan Önemli Çalışmalar 22
ELITE DIALOGUE ARAŞTIRMASI 28
A. ÇALIŞTAYLAR: 28
Suriyeli Akademisyenlerle Yapılan Çalıştay Bulguları 28
Teknik Veriler: 29
Durum, Sorun, Beklenti ve Öneriler: 29
B. TÜRKİYE ÜNİVERSİTELERİNDEKİ SURİYELİ ÖĞRENCİLER 34
Anket Katılımcıları 36
Aile Geçmişi ve Hassasiyetler 38
Dil Becerileri 40
İstihdam ve Gönüllülük 41
Türkiye'deki Üniversitelerde Eğitim 42
Burslar 44
Dersler 45
Mülteciler ve Türklerle Sosyal İlişkiler 46
Türkiye'deki Eğitimin Kalitesi 46
Geçim / İş 47
STK'larda Gönüllülük 47
Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'deki Diğer Suriyeli Mültecilere Yönelik Değerlendirmesi 48
Gelecek Perspektifi 48
Türkiye'deki Sorunlar 50
Sosyal Mesafe 50
Gelecek Planları 51
Suriyeli Öğrenciler için En İyi Statü Hangisi 54
Türkiye'nin Mülteci Politikasına Yönelik Algı ve Kurumlara Duyulan Güven 54
Türk Medyası 55
C. SURİYELİ AKADEMİSYENLERLE GERÇEKLEŞTİRİLEN VİDEO SÖYLEŞİLER: 58
SONUÇ VE ÖNERİLER 59

GİRİŞ

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO ve İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-İGAM ve işbirliğinde gerçekleştirilen ve 8 ay süren "Elite Dialogue: Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması-2017", mülteciler içinde, "elit" olarak nitelenebilecek özel bir gruba yönelik olarak hazırlanmıştır. Temmuz 2017 itibari ile Türkiye'de sayıları 3,2 milyonu aşan Suriyelilerin Türkiye'deki toplumsal uyumu konusunda önemli bir rol üstleneceği beklenilen Suriyeli akademisyen ve üniversite öğrencileri konusunda yapılan bu kapsamlı proje ile Türkiye'de "elit" ya da "nitelikli" olarak tanımlanabilecek Suriyeli mültecilerin durumlarının ortaya konulmasına, sorunlarına, gelecek beklentilerine ve Türk toplumu ile olan ilişkilerine yönelik bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır. Proje İngiltere Büyükelçiliği-Ankara'nın da desteklediği projeler arasında yer almıştır.

Bu çalışma, Türkiye'deki Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin her geçen gün daha fazla güçlendiği gerçeğinden hareketle, kapsamlı ve uzun vadeli uyum politikaları için Suriyelilerin süreçlere dâhil edilmesi gerekliliğine de dikkat çekmekte ve mülteciler içinde yer alan nitelikli grupların gelecek perspektiflerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çerçevede Türkiye'de sayılarının 600 civarında olduğu tahmin edilen doktora ve daha üstü akademik derece sahibi olan ve önemli bölümü Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'de üniversitelerde öğretim elemanı olarak görev yapmış Suriyeli akademisyenler ve Mart 2017 itibari ile Türk üniversitelerinde öğrenim gören 14.747 Suriyeli üniversite öğrencisi hedef gruplar olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, akademisyenler ile yüksek katılımlı dört çalıştay, üniversite öğrencileriyle ise kapsamlı bir anket çalışması yapılarak bizzat mültecilerin görüşlerinin, sorunlarının, beklentilerinin ve önerilerinin alınmasına çalışılmıştır. Ayrıca akademisyenlerle yapılan mülakatlar 20 kısa video söyleşisi ile derlenmiş ve Suriyeli akademisyenlerin hikâyeleri özetlenmeye çalışılmıştır.

Elite Dialogue projesinin Türkiye'de yaşayan akademik alandaki Suriyeli mülteciler ve özellikle de Türkiye'deki Üniversitelerde öğrenim gören Suriyeli 490 üniversite öğrencisi ile yapılan anket çalışması ile yapılan en kapsamlı çalışma olmuştur.

ED projesinin temel amacı, uyum politikalarına mültecilerin görüşleri temel alınarak şekil verilmesine ve uyum süreçlerinde nitelikli grupların oynayacağı önemli role dikkat çekmektir. Bu amaç, yapılan çalıştaylar ve hazırlanan anket çalışmasında da belirgin bir biçimde korunmuştur. Bu çalışmanın tasarlanması ve uygulamasında şu hususların genel çerçeveyi çizdiği söylenebilir:

- Türkiye'deki Suriyelilerin kalıcılık eğilimleri son derece güçlenmiştir. Genel eğitim ortalaması Türkiye'ye göre oldukça kısıtlı olan Suriyelilerin Türk toplumu ile huzur içinde yaşayacağı politikalara acilen ihtiyaç bulunmaktadır.
- Gerek Suriyeli akademisyenler, gerekse de üniversite öğrencilerinin kariyerlerinin devam etmesine imkanlar yaratılması önce onların kişisel gelişimi, ardından da genel kitle için son derece değerlidir;
- Suriyeli "elit" gruplar için Türkiye'nin özel teşvik politikaları geliştirememesi halinde, bu insanların Türkiye'den üçüncü ülkelere gidişi kaçınılmaz olacaktır. Bu konuda sorunun kaynağına inmek ve kendi istekleri ile Türkiye'de kalmalarını teşvik edecek sistemlerin geliştirilmesi gerekmektedir;
- Sayıları oldukça sınırlı olan Suriyeli "elit" gruplar geleceğin uyum politikaları için "rol modeller", "öncüler" ve "köprüler" olarak hayati öneme sahiptirler.
- Suriyelilerin konusundaki çalışmalarda ve özellikle plitika belirleme süreçlerinde Suriyelilerin görüşlerine daha fazla yer verilmesi, yani Suriyelilerin karar süreçlerine daha fazla dâhil edilmeleri gerekmektedir.
- Türk toplumunda önemli bir tartışma ve hatta gerginlik konusu olan üniversitelerdeki Suriyeli öğrencilere yönelik, büyük ölçüde yanlış ya da eksik bilgilerden kaynaklanan önyargıların yerine veri temelli sağlıklı bilgilerin paylaşılması gerekmektedir.

Elite Dialogue Projesi, İngiltere Büyükelçiliği-Ankara'nın Türkiye'de desteklediği projeler içinde yer almıştır. Bu destek için Sayın Büyükelçi Richard Moore'a, Büyükelçilik yetkililerine ve özellikle Sayın Janet Douglas ile Büyükelçilik Göç Politikaları ve Projeleri biriminde görev yapan Sayın Şirin Türkay ve Sayın İlke Bayyurt'a çok teşekkür ederiz.

Proje HUGO ve İGAM işbirliğinde gerçekleşmiştir. Projeye katkı veren proje ekibi dışındaki herkese, özellikle de Hacettepe Üniversitesi Rektörü Sayın Prof.Dr. Haluk Özen'e, başta Müdür Sayın Kamuran Zeren olmak üzere Hacettepe Üniversitesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü personeline çok teşekkür ederiz. İGAM Başkanı Sayın Metin Çorabatır ile Sayın Esra Yurt'a; organizasyon desteği veren başta Yiğitcan Öztürk olmak üzere TALİS ekibine teşekkür ederiz. Ayrıca Sayın Dr. Murtaza Yetiş, Sayın Ceyda Bölünmez Çankırı, Sayın Ercan Demirci, Sayın Dr.Mehmet Güllüoğlu, Sayın Atilla Toros, Sayın Abdullah Ayaz, Sayın Dr. Muhammet Ceren ve CARA'dan Sayın Kate Robertson'a da özel olarak teşekkür ediriz.

Ancak kuşku yok ki en büyük teşekkür, bizlere bu süreçte katkı veren Suriyeli akademisyenler ve öğrencilerinedir. Bu çalışmanın onların daha huzur ve verimlilik içinde yaşamalarını, geleceğe daha olumlu bakmalarına ufacık da olsa katkı sağlaması, bizim en büyük başarımız ve mutluluğumuz olacaktır.

Metodoloji

ED projesi 4 ana eksen üzerinde gerçekleştirilmiştir:

1. **ÇALIŞTAYLAR:** Türkiye'deki yaklaşık 120 Suriyeli akademisyenlerle gerçekleştirilmiştir. Bu çalıştayların gerçekleştirildiği şehirler:
   Gaziantep
   İstanbul
   Ankara
   Mardin
2. **ANKET:** Türkiye'de öğrenim gören 470 Suriyeli üniversite öğrencisine uygulanan anket çalışması yapılmıştır.
3. **VİDEO SÖYLEŞİLER:** Türkiye'de bulunan 20 Suriyeli akademisyen ile yapılan özel mülakatlar ve bu akademisyenlerden edinilen görsel malzemeler ile oluşturulan 20 video film hazırlanmıştır.
4. **RAPORLAMA:** Raporlama, Proje Yürütücüsü Doç. Dr. M. Murat ERDOĞAN tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ekip

Elite Dialogue projesini gerçekleştiren ekip:

- **Doç. Dr. M. Murat ERDOĞAN,** Proje Yöneticisi / Görev Yöneticisi
  Müdür- Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi–HUGO
  Başkan Yardımcısı, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-IGAM

- **Doç. Dr. Armağan ERDOĞAN,** Koordinatör
  Merkez Müdürü - Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yükseköğretim Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

- **Yard. Doç. Dr. Başak YAVCAN,** Göç ve Anket Uzmanı
  TOBB-ETÜ

- **Tülin Haji MOHAMAD,** Proje Asistanı
  Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi–HUGO

- **Yudum KAVUKÇUER,** Proje Asistanı
  Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi–HUGO

- **Gözde SANCI,** Proje Asistanı
  Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi–HUGO

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER[1]

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) *"yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası"* olarak nitelediği süreç, Suriye'deki rejim karşıtı gösterilerin kısa zamanda ciddi çatışmalara ve ardından da bir iç savaşa dönüşmesi sonucu başlamıştır. Nisan 2011-Temmuz 2017 tarihleri arasındaki 6 yılda, bu savaş ortamından kaçan Suriyelilerin sayısı 6,2 milyonu aşmıştır. Nisan 2011'de nüfusu 22,4 milyon olan Suriye'de, yaşanan olaylar sonucu en az 465 bin kişi hayatını kaybetti[2], yüzbinlerce insan yaralandı, 6 milyonu aşkın insan Suriye'yi terk etti ve 7-8 milyonu ülke içinde yerini değiştirmek zorunda kaldı. BMMYK verilerine göre Temmuz 2017 itibari ile sadece beş komşu ülkeye sığınan ve kayıt altına alınan Suriyeli mültecilerin sayısı 5.163.987'dir.[3] Bu sayıya Türkiye'deli ön kayıtlılar (81.977) Avrupa, Kanada ve ABD gibi ülkelere sığınan 1 milyon civarındaki Suriyeli eklenince, 2011 sonrasında ülkesinden kaçan Suriyelilerin sayısının en az 6,1 milyon olduğu hesaplanabilir. Bu veriler, son beş yılda ülke nüfusunun en az %25'inin ülkesini terk etmek zorunda kaldığını göstermektedir.

Altıncı yılını bitiren Suriye ve Suriyeliler krizinin en önemli muhataplarından birisi, Suriye ile 911 km'lik sınırı olan Türkiye'dir. Türkiye'ye Suriye'den ilk toplu nüfus hareketi, 29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuş, son iki yılda bir azalma görünse de ülkemize yönelik mülteci akını aralıksız devam etmiştir. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre 27 Temmuz 2017 itibari ile Türkiye'de biyometrik kayıtları alınarak kendilerine Geçici Koruma Kimlik Belgesi (statüsü) verilen (3.106.932) ve ön kayıt altına alınan (81.777) Suriyeli mülteci sayısı 3.188.909'a ulaşmıştır.[4] Kayıtlama süreci azalmış olsa da devam etmektedir. Ocak 2017'den itibaren GİGM ile BMMYK işbirliğinde kayıtların güncellenmesi süreci de devam etmektedir. Bu güncelleme çalışması sonrasında Türkiye'deki Suriyeliler konusunda hem sayısal hem de nitelik bakımından daha sağlıklı bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır.

Türkiye'de 3,2 milyonu bulan Suriyeli mülteci, son altı yılda Suriyeli mülteci akınının yarattığı "fırsatı" değerlendirerek özellikle Afganistan, Irak, İran, Somali, Pakistan gibi ülkelerden gelen çok sayıda mültecinin varlığını arka plana atmaktadır. Oysa Nisan 2011'de sadece 58

[1] Bu çalışmada Türkiye'deki Suriyeliler için, Türkiye'deki yasal-idari bağlamdan bağımsız bir biçimde ve onların hukuki olarak Türkiye'de "mülteci" olmadığının bilincinde olarak, durumu sosyolojik olarak da daha iyi yansıtan bir kavram olarak "mülteci" kavramı kullanılmaktadır. Türkiye'deki hukuki çerçeve ve bunun gerekçeleri "Türkiye'deki Mülteciler Konusundaki Yasal-İdari Düzenlemeler" başlıklı bölümde ayrıca ele alınmıştır.

[2] Londra Merkezli Suriye Gözlem Grubu'nun açıklamasına göre 321 bin ölüm, 145 bin ise "kayıp" vakası kaydedilmiş bulunuyor. Ölenlerin içinde 96 binin sivil olduğu, geri kalanının ise çatışan gruplardan oluştuğu belirtilmektedir. (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 14.04.2017.)

[3] Syria Regional Refugee Response (http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php) Erişim: 05.08.2017)

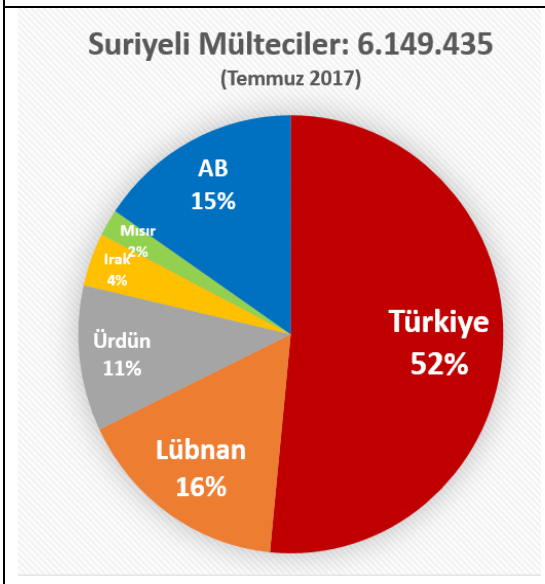
[4] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü web sayfası: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim: 05.08.2017)

bin civarında olan Türkiye'deki toplam mülteci sayısı dikkate alındığında, Suriyeli olmayan mültecilerin sayılarının da son derece dramatik biçimde arttığı görülebilir. 2011 sonrasında Türkiye'ye gelen yeni mültecilerin önemli bir bölümü (yaklaşık 700 bini) Türkiye'den Avrupa'ya geçmiştir. Ancak geçemeyip Türkiye'de kalan ya da doğrudan Türkiye'yi hedef ülke olarak görenlerin sayıları da olağanüstü boyutlara ulaşmıştır. Temmuz 2017 tarihi itibariyle 3,2 milyon Suriyeliye ilaveten Türkiye'de 132.300 Iraklı, 123.000 Afganistanlı, 32.000 İranlı, 3.500 Somalili ve 8.300 kişi de diğer ülkelerden olmak üzere en az 315 bin mülteci bulunmaktadır. Yani Nisan 2017'de Türkiye'deki toplam mülteci sayısı 3,5 milyonu aşmıştır.[5] Bu sayı Türkiye'nin 80 milyonluk nüfusunun %4,5'ine denk gelmektedir.

Kuşku yok ki 2011'den bu yana yaşanan Suriyeliler krizi dünyanın ve Türkiye'nin gördüğü en ciddi insani krizlerden birisidir. Bu konuda 6 yıl boyunca Türk toplumunun ve devletinin çabasının son derece değerli ve önemli olduğunu vurgulamak gerekir. Konuyla ilgili İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) merkez ve yerel teşkilatı yanında AFAD, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Kızılay vb. kurumların olağanüstü çabaları, sürecin bir sağlıklı bir şekilde yönetilmesi için büyük çaba harcamıştır. Suriye krizinin, uluslararası dayanışma ve yardımlaşma bakımından son derece olumsuz bir tecrübe olduğu da açıktır. Evrensel "açık kapı politikası", adeta komşu ülkelerin üzerinde kalmış, komşu ülkeler açık kapı politikasının "kurbanı" haline gelmişlerdir. Kapasiteleri, gelirleri ve güçleri çok daha yüksek olan ülke ve kurumlar sorundan uzak kalmak ve hatta farklı yöntem ve önlemlerle mültecileri başka ülkelere itme politikalrı ile (push back) için açıkça çaba göstermişlerdir. Sorunu paylaşarak hafifletmek yerine, sorunun sadece komşu ülkelerde kalması şeklindeki politik yaklaşım, aslında bundan sonra ortaya çıkacak krizler için de oldukça önemli bir risk yaratmıştır. Suriye krizinde yaşanan dayanışma eksikliği ve külfet paylaşımındaki adaletsizlik, bir sonraki olası krizde komşu ülkelerin çok daha korumacı önlemlere yönelmesine neden olabilecektir. Bu da çok ciddi insani krizlerin kapıda olduğunu göstermektedir.

[5] GİGM verilerine göre Türkiye'de 2015 itibari ile 216.349 "uluslararası koruma", 146.485 ise "düzensiz göçmen" olarak tanımlanan yabancı bulunuyor. (http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik)

ŞEKİL-1: TÜRKİYE'DE VE BÖLGEDEKİ SURİYELİLER

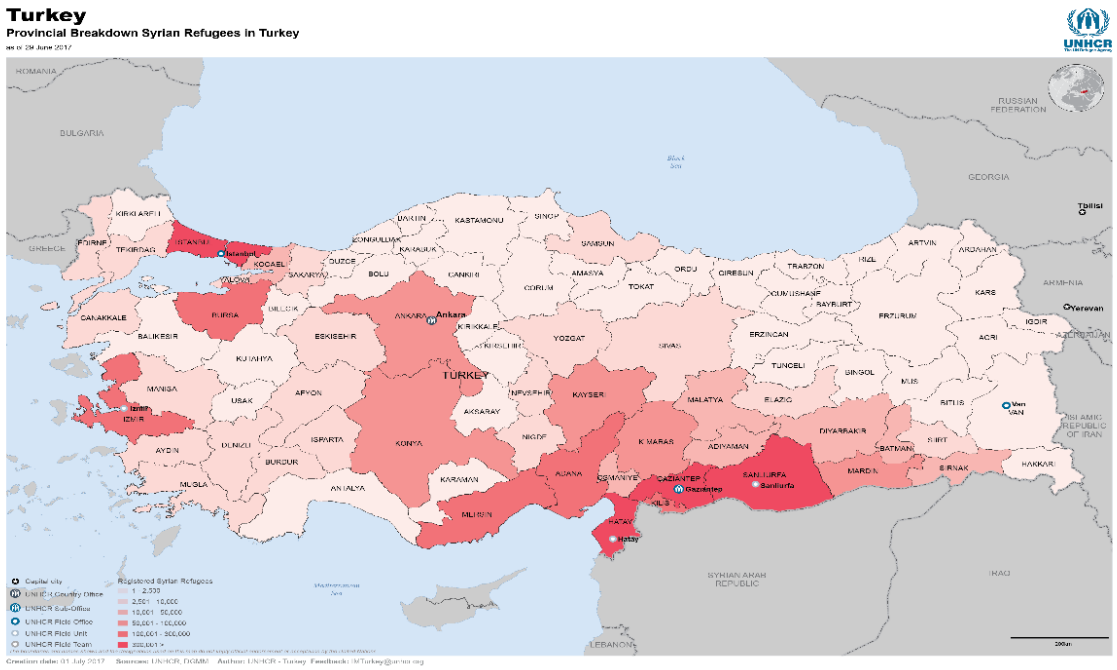

Nisan 2011'den bu yana, ülkelerinde ortaya çıkan çatışma ortamı, ardından iç savaştan kaçarak "açık kapı politikası" çerçevesinde Türkiye'ye sığınan ve kendilerine "geçici koruma" sağlanan ve kayıt altına alınan Suriyelilerin sayısı 27 Temmuz 2017 itibari ile 235.108'i kamplarda olmak üzere 3.2 milyona ulaşmıştır. Suriye krizinde Türkiye'nin özel bir yeri olduğu ve ülkesini terk eden ve komşu ülkelere sığınan 6 milyonu aşkın Suriyelinin en büyük bölümünü, yani en az %52'sinin, Türkiye'nin tek başına konuk ettiği görülmektedir. Temmuz 2017 itibari ile Türkiye'yi %16,4 ile Lübnan (1 milyon 11 bin), %10,6 ile Ürdün (661 bin), %3,7 ile (Kuzey) Irak (242 bin) ve %1,8 ile Mısır (122 bin) takip etmektedir. Suriye'den kaçanların yaklaşık %15'i (953 bin) Avrupa'da, 50 bini ise ABD ve Kanada gibi ülkelerde yaşamaktadır.

Türkiye'deki Suriyelilerin yaş grupları ve cinsiyet özellikleri de dikkat çekicidir. Türkiye'deki Suriyelilerin içinde 0-4 yaş grubunda yer alanlarının sayısı %12,3 yani 400 bindir. Suriyelilerin %50'si yani 1 milyon 600 bininden fazlası 18 yaşının altındaki çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Dikkat çekici bir husus ise erkek nüfusun (%54,1) kadın nüfusundan (%45,8) oldukça fazla olmasıdır. Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısı, AFAD'ın verilerine göre 224.750'dir..[6] Aynı verilere göre sadece 2016 içinde Türkiye'de 82.850 Suriyeli bebek doğmuştur. Bu da 2016'da ve 2017'de günde ortalama 227 Suriyeli bebeğin Türkiye'de doğduğu anlamına gelmektedir.

[6] AFAD: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+6.pdf (Erişim: 05.08.2017)

ŞEKIL-2: TÜRKIYE'DEKI SURIYELILERIN YEREL DAĞILIMI[7]

Türkiye'de Mülteciler Konusundaki Yasal ve İdari Düzenlemeler

Mültecilik, hukuki bir statüdür.[8] Bu statünün uluslararası bağlamda gelişiminde II. Dünya Savaşında yaşanan insanlık dramlarının büyük etkisi olmuştur. 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Md.14/1) "*Herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınmacı ve bu ülkelerce sığınmacı işlemi görme hakkı vardır*" ifadesini kullanmaktadır. Ülkesinden kaçarak başka bir ülkeye sığınanın gerekçeleri haklı bulunduğunda "mültecilik" statüsü alınır. BM, mülteciyi "*ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişi*" olarak tanımlamaktadır. Mültecilerin hukuki durumlarını uluslararası alanda belirleyen anlaşma 1951 Cenevre Sözleşmesi (Konvansiyonu) ve 1967'de yapılan "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye Ek Protokol" ile belirlenmiştir. Sözleşmede taraf ülkelere tarih ve coğrafi çekinceyle de taraf olma imkânı verilmiştir.

Türkiye'nin sığınmacılar-mülteciler konusundaki uluslararası yükümlülükleri de "**1951 Cenevre Sözleşmesi**" ve "**1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol**" çerçevesinde belirlenmiştir. Cenevre Sözleşmesine ilk taraf olan ülkelerden birisi olan

[7] UNHCR/BMMYK: July 2017 / http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224
[8] Hem mültecilik hem de Türkiye'deki düzenleme konusunda Bkz.: Nuray Ekşi (2014) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku. İstanbul: Beta.

Türkiye, 29 Ağustos 1961 tarihli bir deklarasyon ile sözleşmedeki "coğrafi sınırlama" istisnasını uygulayacağını, yani gerekçesi ne olursa olsun Avrupa dışından gelenleri "mülteci" olarak kabul etmeyeceğini ilan etmiştir. 1951 Sözleşmesine taraf pek çok ülke de bir süre bu istisna imkanını kullanmış ancak sonraki süreçte kişinin "geldiği yer" değil, "durumu" belirleyicidir şeklindeki bir tercih ile bu istisna uygulamasından vaz geçmiştir. Günümüzde Kongo, Madagaskar, Monako ve Türkiye dışında coğrafi kısıtlama uygulayan ülke kalmamıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de bulunan ve aslında uluslararası hukukun "mülteci" adını verdiği kişiler, Avrupa'dan gelmedikleri için resmi olarak mülteci olarak görülmemektedir. Bu da Türkiye'de uluslararası koruma konusunda farklı tür statülerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna göre, sadece Avrupa ülkelerinden gelenler "mülteci" olarak kabul edilirken, Avrupa ülkeleri dışından gelen ve 1951 Sözleşmesine göre mültecilik statüsünü hak eden yabancılara "şartlı mülteci" statüsü verilmektedir. Bunun dışında, 1951 Sözleşmesi kapsamında mültecilik statüsü verilemeyen ancak yine de koruma ihtiyacı olanlar için "ikincil koruma" statüsü ve bireysel olarak uluslararası koruma başvurusunun alınamadığı kitlesel göç harekeleri için "geçici koruma" statüsü belirlenmiştir.

Türkiye, 1999'dan bu yana AB'nin büyük etkisi ile başlattığı çalışmalar çerçevesinde, Nisan 2013'te **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu** çıkarmış ve bu yasa ile İçişleri Bakanlığı **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**'nü kurarak daha hak ve insan temelli, sivil inisiyatifin ön planda olduğu, güvenlikçi yaklaşımın kısmen terk edildiği yeni bir politikaya yönelmiştir. Bu yasa aynı zamanda Türkiye'nin her geçen gün düzensiz ve kitlesel göçler bakımından bir "**hedef**" ülke haline gelmesi de dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Ancak Suriyeliler krizinin bu döneme denk gelmesi bir şansızlık olmuştur. Kurumun henüz yeni olduğu, mevzuat çalışmalarının devam ettiği ve Suriyeliler krizinin bütün öngörüleri aştığı bu dönemde, GİGM sürece ancak 2014'ün ikinci yarısından itibaren hâkim olmaya başlamış, buna rağmen olağanüstü bir gayret ve başarı ile çalışmalar yapmıştır. Şu ana kadar Türkiye'de ciddi sorunlar yaşanmamasında başta GİGM olmak üzere kamu kurumlarının ortaya koyduğu büyük çabanın son derece değerli olduğu açıktır.

22 Ekim 2014'te yayınlanan **"Geçici Koruma Yönetmeliği"** de Suriyeliler krizi çerçevesinde şekillendirilmiştir. Yönetmelik "geçici koruma" statüsünün süresine ilişkin bir ifadeye sahip değildir. Yönetmeliğin temel anlayışının mültecilerin "hakları"ndan ve bu anlamda devlete yüklenen bir "yükümlülük"ten ziyade, "misafirlere ev sahibinin –imkânları ölçüsünde- iyi niyetli desteği" mantığının egemen olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Hem yasa hem de yönetmelik genel bir çerçeve çizse de Suriyeliler için özel düzenlemelere imkân tanıyan bir biçimde düzenlemeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliğinin Geçici 1. Maddesi Suriyeliler için özel bir düzenleme yaparak statü konusunu netleştirmiştir:

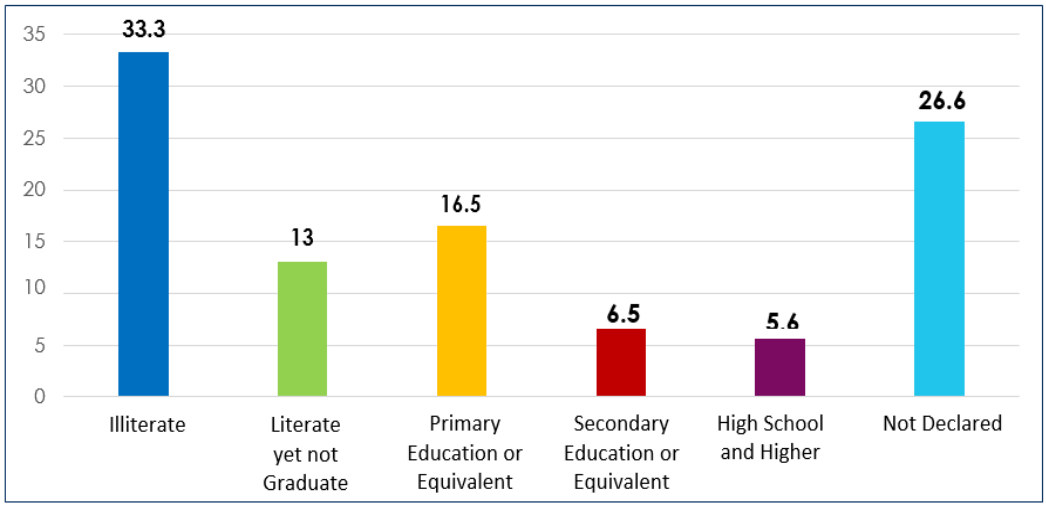
> *"28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırına gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve*

mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacaklar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz." (GKY-Geçici Md. 1)

Türkiye'de Suriyelilerin Kalıcılığı ve Uyum Politikalarının Esasları

Türkiye'deki Suriyelilerin her geçen gün Türkiye'de sürekli olarak kalma eğilimleri artmaktadır. Bu durum dünyanın başka yerlerinde de gözlemlenen işin doğasına ilişkin bir durumdur. Zaten eğer gelen mülteciler, geldikleri ülkelerinin sınırında kalmaz ve kriz süreci bir yılı aşacak şekilde uzun süre devam ederse, ortalama iki yıldan sonra kalıcılık yönünde adımlar atılmaya başlanır. Her geçen gün yaşadıkları ülkede tutunmayı başaran insanlar, özellikle de geldikleri ülkeler daha kötü koşullara sahipse, hele de savaş ortamı varsa, yaşadıkları ülkede kalmayı tercih etmektedirler. Türkiye'de yaşayan Suriyeliler, ülkelerinde barış ve huzur ortamı sağlanırsa geri dönebileceklerini söyleseler de bunun kısa ve orta vadede imkânsızlaştığını da kabul etmektedirler. Yani ülkenin her yerine yayılmış ve artık buralşarda yaşamlarını kuran Türkiye'deki Suriyelilerin çok ciddi bir bölümünün, hatta %80'inden fazlasının, geri dönme niyet ve imkanlarının son derece azldığı ve artık sürekli olarak Türkiye'de yaşayacakları sosyolojik bir gerçeklik olarak görünmektedir. Bu gerçekliğin kabullenilmesi ve devlet politikalarına yansıtılması son derece önemlidir. Kuşku yok ki, mümkün olması halinde, Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeleri hem kendileri hem Suriye hem de Türkiye için daha fazla tercih edilecek seçenektir. Bu nedenle de Suriyeliler politikasının dinamik bir yapıda olması hem geçiciliği hem de kalıcılığı öngörecek şekilde yapılandırılması zorunludur.

ŞEKIL-3: EĞITIM DURUMLARINA GÖRE TÜRKIYE'DEKI SURIYELILER -MART 2015

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (Mart 2015) Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi, s.7.

Türkiye'deki Suriyelilerin çok önemli bir bölümünün, Türkiye'de sürekli olarak kalacağından hareketle birlikte yaşam (uyum) politikalarına başlanması gerekmektedir. Uyum politikalarının kalıcılığı teşvik etmesi gibi bir risk taşıdığı açıktır. Ancak 6 yıl sonrasında başta eğitim, yerleşme, sosyal ilişkiler ve çalışma hayatı konusunda kapsamlı uyum politikaları uygulamaktan kaçınmanın getireceği risklerin, daha yüksek olacağı açıktır.

Türkiye'ye gelen Suriyelilerin eğitim durumları, eldeki verilere göre oldukça "olumsuz" bir tabloya işaret etmektedir.[9] Buna göre, okuma yazma bilmeyen Suriyelerin oranı yüzde 33,3 iken okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmeyenlerin oranı yüzde 13'tür. Suriyelilerin yüzde 25,6'sı eğitim durumuna dair bir beyanda bulunmamıştır. İlkokul ve dengi eğitim seviyesine sahip Suriyelilerin oranı yüzde 16,5, ortaokul ve dengi okulları bitirenlerin oranı yüzde 6,5, lise ve üstü eğitim seviyesinde olanların oranı ise yüzde 5,6'dır. GİGM tarafından kayıt esnasında alınan bilgiler üzerinden oluşturulan bu verilerin gerçeği yansıttığı konusunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. GİGM ile BMMYK işbirliğinde kayıtlarının yenilenmesi süreci de bunun bir göstergesidir. Mevcut verilere göre Türkiye'deki Suriyelilerin %33'ünden fazlası okuryazar bile değildir. %13 okula gitmeden okuma yazma öğrendiğini ifade etmiş, %26 ise hiçbir beyanda bulunmamıştır. Türkiye'deki Suriyeliler içinde üniversiteye giden ya da mezun olanların gerçek oranı %2'nin altında görünmektedir. Bu durum, geleceğe yönelik projeksiyonlar bakımından da son derece önemlidir.

ŞEKİL-4: TÜRKİYE'DEKİ OKUL ÇAĞINDAKİ SURİYELİ ÇOCUKLARIN DURUMU

TÜRKİYE'DE ZORUNLU OKUL ÇAĞINDAKİ (6-17) ÇOCUKLARIN EĞİTİME ERİŞİMİ HAZİRAN 2017 6-17 OKUL ÇAĞINDAKİ ÇOCUK SAYISI: 880.000			
	OKULA GİDENLER 459.000		OKULA GİTMEYEN 421.000
100%	52%		48%
6-17 YA GRUBU ÇOCUKLAR (5 YAŞ GRUBU VE AÇIK OKULLAR HARİÇ)	DEVLET OKULUNA GİDENLER	GEÇİCİ EĞTİM MERKEZİNE GİDEN	
	165.000	294.000	
	19 %	33 %	
880.000	459.000		421.000

[9] Kalkınma Bakanlığı (Mart 2015) Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi, s.7.

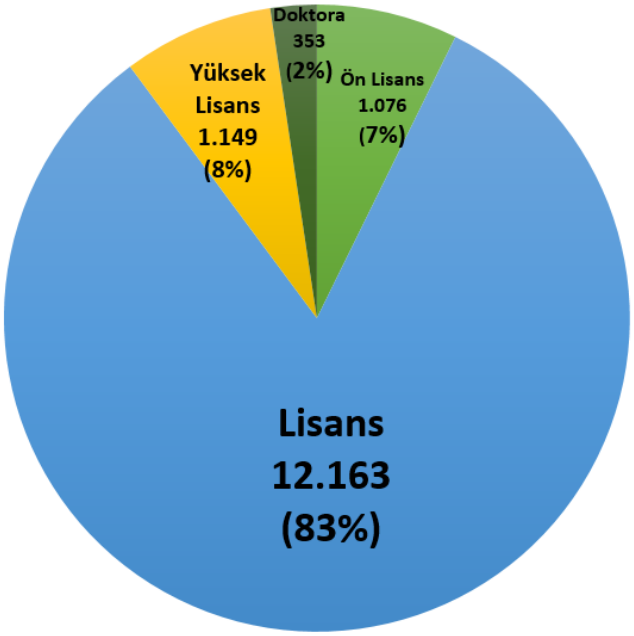
Suriyelilerin genel eğitim durumuna ilaveten asıl sorunlu olan konu ve daha acil sorun ise okul çağındaki Suriyeli çocuk ve gençlerdir. Türk devletinin bütün çabasına rağmen, halen Türkiye'de yaşayan Suriyeliler içinde yer alan 967 binden fazla 5-17 yaş arasında, 880 bin de 6-17 yaş grubunda olan okul çağındaki çocuk ve gencin eğitiminde oldukça sorunlu bir durum söz konusudur. Türkiye'de ortalama 20 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir. Eğer bu şekilde bir hesaplama yapılırsa, Türkiye'deki Suriyeli çocuklar için en az 40-45 bin öğretmene ve ayrıca ilaveten 30 bin dersliğe ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu kısa zamanda gerçekleştirilebilecek bir kapasite değildir. Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından desteklenen eğitim programlarına katılım 492 bine, yani okul çağındakilerin %52s'ine ulaşmıştır. Çocukların %19'u Türk devlet okullarına alınmış ve Türkçe eğitim almaları mümkün olmuştur. Ancak okula gidenlerin %33'ü Geçici Eğitim Merkezi (GEM) adı verilen okullarda, Arapça ve Suriye müfredatına göre eğitim görmektedir. Mart 2017 itibari ile 432 adet olan GEM'lerde öğretmen kalitesi, okullardaki devamsızlık, mekân ve okula öğrencilerin ulaşımı konularında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. GEM'lerde, 12 bini Suriyeli olmak üzere 14.500'ün üzerinde "gönüllü öğretmen" görev yapmaktadır. Öğretmenlerin 2017'de 1300 TL'ye çıkarılan maaşları UNICEF tarafından ödenmektedir. MEB 2016'dan itibaren bütün Suriyeli çocukların 2-3 yıl içinde Türk Eğitim sistemi içine entegre edilmesi için çalışmalara başlamıştır. Bu çerçevede Türkiye'nin ortaya koyduğu çaba olağanüstüdür ve her türlü takdirin ötesindedir. MEB aynı zamanda Türk eğitim sisteminin bu süreçten olumsuz etkilenmemesi için de çaba göstermektedir. Gerek GEM'lerden MEB okullarına geçişin sağlanması gerek yıllardır okulla gidemeyen 400 binin üzerindeki çocuğun en hızlı şekilde Türk eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanması huzurlu ortak bir geleceğin en önemli yapı taşı olarak görülmelidir.

TÜRK YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEMİ İÇİNDE SURİYELİLER

Nisan 2011'den bu yana Türkiye'ye gelen ve neredeyse tamamı "geçici koruma" statüsünde olan 3.188.909 Suriyeli mülteci içinde yer alan çok sayıda üniversite öğretim elemanı ve üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Aradan geçen altı yıl sonrasında Türk Üniversitelerinde görev yapan Suriyeli Öğretim Elemanı sayısı 392'ye, üniversite öğrenci sayısı ise 14.747'e ulaşmıştır. Ancak gerçek potansiyelin çok daha yüksek olduğu açıktır. Türkiye'de bulunan Suriyelinin Türk Yüksek Öğrenim sitemine kazandırılması, kuşku yok ki öncelikle Suriyeliler sonra da Türkiye için büyük önem taşımaktadır.

Suriyeli Üniversite Öğrencileri:

ŞEKIL-5: TÜRKIYE'DEKI SURIYELI ÜNIVERSITE ÖĞRENCILERI (MART 2017)

PROGRAM	SAYI	%
ÖN LİSANS	1.076	7
LİSANS	12.163	83
YÜKSEK LİSANS	1.149	8
DOKTORA	353	2
TOPLAM	14.747	100

Suriyeli Üniversite öğrencileri, 2017'de 108.076 olan Türkiye'deki toplam uluslararası öğrenci sayısı içindeki oranı % 13,64'dür. 2017 itibari ile Türkiye'de Suriyelilerden daha fazla öğrencisi olan ülke Azerbaycan'dır. 15.090 öğrencisi olan Azerbaycan'ı, Suriye (14.747), Türkmenistan (10.593), İran (6.201), Afganistan (5.313) ve Irak (5.244) takip etmektedir.

TABLO-1: TÜRKIYE'DEKI YÜKSEKÖĞRETIMDEKI ULUSLARARASI ÖĞRENCI VE SURIYELI ÖĞRENCILERIN SAYI VE ORANLARI

Akademik Yıl	Türk Yükseköğretim Sistemindeki Suriyeli Öğrencilerin Sayısı	Türkiye'deki Uluslararası Öğrenci Sayıları	Suriyeli Öğrencilerin Türkiye'deki Toplam Uluslararası Öğrenciye Oranı %
2013-2014	1.785	43.251	4.12
2014-2015	5.560	48.183	11,53
2015-2016	9.689	72.178	13,42
2016-2017	14.747	108.076	13,64

Türkiye'deki Yükseköğretimdeki Uluslararası Öğrenci sayılarında Mart 2017 itibari ile ilk beş ülke: Azerbaycan (15.090) , Suriye (14.747), Türkmenistan (10.593), İran (6.201), Afganistan (5313)

Kaynak: YÖK (9 Mart 2017) "Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı" Konferans Raporu, s. 7-9.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Türkiye'de toplam sayısı 7.198.987 olan toplam üniversite-yüksekokul öğrenci sayısı içinde uluslararası öğrencilerin oranı % 1,5'dir. Suriyeli öğrencilerin toplam Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerine oranı ise % 0,2'de kalmaktadır. Bu tablo bize Türkiye'deki nüfusun yani 79,8 milyonun % 8,9'unun üniversitelileştirildiğini göstermektedir. Oysa Türkiye'de bulunan 3.188.909 kayıt altına alınmış Suriyeliden sadece 14.747'sinin üniversitelileşmesi, % 0,4 oranına denk gelmektedir. Yani Türkiye'deki üniversitelerde ancak 250 bin Suriyeli öğrenci bulunması halinde % 8,9'luk Türkiye ortalamasına erişilmiş olabilir. Bu da, Suriyelilerin genel eğitim durumu dikkate alındığında, çok uzun vadede bile mümkün görünmemektedir. Ancak her halükarda Suriyeli gençlerin üniversiteler için teşvik edilmesi ve sayılarının orta vadede 50 bine çıkarılması için önlemlerin alınması gerekmektedir.

TABLO-2: TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDEKİ ÖĞRENCİ SAYILARI
(SURİYELİ, ULUSLARARASI, TOPLAM)

	SURİYELİ ÖĞRENCİLER		**ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER**		**TOPLAM ÖĞRENCİLER**	
Program		%				
Ön Lisans	1.076	7	6.199	5,5	2.555.926	35.5
Lisans:	12.163	83	75.121	70,0	4.071.579	56,5
Yüksek Lisans:	1.149	8	19.130	17,5	480.215	6.6
Doktora	353	2	7.626	7	91.267	1,2
Toplam	**14.747**	**100**	108.076	100	7.198.987	100

Kaynak: YÖK: https://istatistik.yok.gov.tr/yuksekogretimIstatistikleri/2017/2017_T21_V2.pdf (Suriyeli Öğrenci sayıları: YÖK (9 Mart 2017) "Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı" Konferans Raporu, s. 7-9.

Suriyeli öğrencilerin Türk Yükseköğretim sisteminde yer almaları hususu Türkiye'de yoğun olarak tartışılan konulardan birisidir. Suriyeli öğrencilerin bir bölümü Suriye'deki üniversite

öğrenimini yarıda bırakarak gelenlerden oluşmakta, bu öğrenciler genelde "yatay geçiş" ya da "özel öğrencilik" imkanı aramaktadırlar. Diğer bölümü ise 2011 sonrasında Türkiye'ye gelen, burada lise öğrenimini görerek üniversiteye girme aşamasına gelendir.

Türkiye, Suriye'deki üniversite öğrenimleri yarıda kalmış olan Suriyeli öğrencilerin Türkiye'deki üniversitelere girebilmesi hususunda 2012 sonrasında bazı önemli düzenlemeler yapmıştır. İlk olarak 29.8.2012 Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Genel Kurulu kararına binaen 3 Eylül 2012'de YÖK, Suriyeli öğrenciler (ve Suriye'de eğitim görmekteyken eğitimine ara vermek zorunda kalan Türk vatandaşları) için 2012-2013 eğitim öğretim yılına mahsus olmak üzere bir düzenleme yapmıştır. Buna göre sınır bölgesinde tespit edilen 7 devlet üniversitesinin (Gaziantep, Kilis 7 Aralık, Harran (Şanlıurfa), Mustafa Kemal (Hatay), Osmaniye Korkut Ata, Çukurova (Adana) ve Mersin) Suriyeli öğrencilere özel öğrenci olarak üniversitelerine alınması imkanı sağlanmıştır. Burada tartışma yaratan husus ise yaşanan savaş ortamından dolayı belgelerini getirme imkanı olmayan kişilerin mağdur olmaması için "belgeleri olmayan öğrencilerin beyanlarının esas alınması" şeklindeki düzenleme olmuştur.

21 Eylül 2013'de Resmi gazetede yayınlanan, *Yükseköğretim Kurumlarında Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Programlar Arasında Geçiş, Çift Anadal, Yan Dal ile Kurumlar Arası Kredi Transferi Yapılması Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin* Ek 2. Maddesi, "Şiddet olayları ve insani kriz nedeniyle eğitim öğretimin sürdürülemez olduğu Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilen ülkelerde öğrenim gören öğrenciler Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına yatay geçiş başvurusu yapabilirler. Bu konuya ilişkin usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenir" ifadesi ile YÖK'ün düzenleme yapmasına imkan sağlanmıştır. Bu bağlamda Suriyeli bir öğrencinin yatay geçiş ile Türkiye'deki bir üniversiteye girebilmesi için Suriye'de eğitim görüyor olması gerekmektedir. YÖK, 9 Ekim 2013'de özel öğrencilik hususunda yeni bir düzenleme daha yaparak bu sefer herhangi bir eğitim öğretim yılı ve üniversite belirtilmeden, ilgili belgeleri olanlara "yatay geçiş" için imkan sağlamıştır. İstenen belgelere sahip olmayan öğrencilerin ise yukarıda adı geçen 7 üniversitede "özel öğrenci" statüsünde okuyabilecekleri belirtmiştir. Buna göre 2013-2014 eğitim öğretim döneminden önce Suriye ve Mısır'da ön lisans, lisans ve lisansüstü (Tıpta Uzmanlık ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık programları hariç) düzeyde eğitime başlayan Türk vatandaşı, bu ülkelerin vatandaşı ile bu ülkelerdeki yabancı uyruklu öğrencilerin ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarına yatay geçiş işlemlerinde:

1. Öğrenciler yatay geçiş için gerekli tüm belgelere sahip olması durumunda birinci sınıfa ve son sınıf dâhil yatay geçiş yapabilmelerine,
2. Öğrencilerin başvurduğu bölümün ilgili yılındaki ÖSYS kontenjanının %10 nu geçmemek üzere yatay geçiş başvurularının yükseköğretim kurumları tarafından değerlendirilmesine,

3. Yatay geçiş için istenen belgelere sahip olmayan öğrencilerin Gaziantep, Kilis 7 Aralık, Harran (Şanlıurfa), Mustafa Kemal (Hatay), Osmaniye Korkut Ata, Çukurova, Mersin Üniversitelerinde **özel öğrenci** olarak ders alabilmelerine, belgelerini sağlayanların yatay geçiş yapabilmelerine karar verilmiştir.[10]

YÖK, 9.11.2015'te yaptığı basın açıklamasında YÖK Yürütme Kurulu'nun bölgede belirlenen (Kahramanmaraş-Sütçü İmam Üniversitesi ile bilikte 8'e çıkan) üniversitelerde "Suriye'den gelen öğrencilere yönelik olmak üzere Yükseköğretim Yürütme Kurulunun onayıyla yurt dışından öğrenci kabulü çerçevesinde öğretim dili Türkçe ve/veya yabancı dilde program açabilmesine" karar verilmiştir. Böylece anılan üniversitelerde Suriyeli öğrenciler için ihtiyaç ve uygunluk çerçevesinde Arapça ya da başka bir dilde program açılması mümkün kılınmıştır. Bu tür yeni programlara alınacak öğrenciler konusunda da üniveristelere kısmen inisiyatif tanınmış, bazı üniversiteler özel giriş sınavları yaparken, bazıları eldeki belgeler üzerinden karar vermektedirler.

YÖK, bölgede bulunan ve Suriyeliler için özel öğrencilik ya da yatay geçiş hususunda özel durumları olan 8 üniversite dışındaki üniversitelerde de Suriyeli öğrencilerin girişine imkan sağladı. Ancak buradaki düzenleme Türkiye'ye gelen ya da Türkiye'de bulunana bütün yabancı uyruklu öğrenciler için gerekli olan koşullar çerçevesinde uygulamaya sokulmuştur. Yani Suriyelilerin diğer yabancı uyruklu öğrenciler gibi farklı üniversitelere girmeleri önündeki engellerin kaldırıldığı, üniversitenin koşullarını yerine getirmek şartı ile bütün üniversitelere kayıt olabilmelerine imkan sağlandığı açıklandı.

Yükseköğretim kurumlarında cari hizmet maliyetlerine öğrenci katkısı olarak alınacak katkı payları ve öğrenim ücretlerinin tespiti her yıl çıkarılmakta olan Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenmekte olup, Bakanlar Kurulu kararları doğrultusunda 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren yükseköğretim kurumlarına kendi imkânları çerçevesinde yurtdışından öğrenci kabul kontenjanlarına başvurarak kayıt olan Suriye uyruklu öğrenciler için öğrenim ücreti Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı bütçesinden ödenmektedir. Zira 27/09/2014 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu'nun "2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Kararı"nda Suriye Arap Cumhuriyetinde yaşanan olaylar nedeniyle ülkemizde misafir edilen Suriye vatandaşlarından Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen esaslara göre yurtdışından öğrenci kabul kontenjanları kapsamında ayrıca belirlenecek kontenjan dâhilinde yükseköğretim kurumlarına ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde yerleştirilen

[10] Bkz. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Duyurular http://yok.gov.tr/web/guest/anasayfa/-/asset_publisher/64ZMbZPZlSI4/content/suriye-ve-m%C4%B1s%C4%B1r-ulkelerinden-yurdumuzda-bulunan-yuksekogretim-kurumlar%C4%B1na-yatay-gecis;jsessionid=190E403FCFECAAFCAF9DAE4647F3CA99?redirect=http%3A%2F%2Fyok.gov.tr%2Fweb%2Fguest%2Fanasayfa%3Bjsessionid%3D190E403FCFECAAFCAF9DAE4647F3CA99%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_64ZMbZPZlSI4%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-3%26p_p_col_count%3D1 (Erişim tarihi: 25/10/2016)

öğrencilerden öğrenim ücreti alınmayacağı, bu öğrencilerin öğrenim ücreti bakımından bu kararın ilgisine göre birinci öğretim ve açık öğretim için katkı payı, ikinci öğretim için öğrenim ücreti esaslarına tabi oldukları ve birinci öğretim ve açık öğretim programlarında program sürelerinde öğrenimlerine devam eden ve yeni kayıt yaptıracak öğrencilerin ödemeleri gereken öğrenim ücretlerinin, bu öğrenciler adına Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bütçesinden karşılandığı; hususları yer almaktadır.

Türkiye'deki devlet ya da vakıf üniversitelerinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin üniversitelere girişinde hem merkezi sınavlar hem de Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) çerçevesinde uluslararası öğrenci alma prosedürleri uygulanmaktadır. Suriye'de başladığı öğrenimini yarıda kesmek zorunda kalan öğrenciler için ise daha kolaylaştırılmış bir yatay geçiş imkanı sağlanabilmektedir. Ancak bu süreçte asıl karar verici olan üniversiteler olmaktadır.

Suriyeli Üniversite Öğrencileri İçin Burslar

Türkiye'de Suriyeli üniversite öğrencileri için en çok tartışılan konulardan birisi de burslar hususudur. YÖK'ün verdiği bilgilere göre Türkiye'de halen 14.747 Suriyeli yükseköğretim öğrencisi bulunmakta ve Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından bu güne kadar 4001 Suriyeli öğrenciye burs verilmiştir. Basında yer alan bilgilere göre halen yaklaşık olarak 3.000 Suriyeli öğrenciye burs verilmektedir. Bu bursların hangi statüdeki (geçici koruma ya da ikamet ile Türkiye'de bulunanlar) Suriyelilere verildiği ve hangi süreler için verildiği bilinmemekle birlikte, toplam öğrenci sayısı dikkate alındığında Suriyeli yükseköğretim öğrencilerinin % 20-25'inin burs alabildiği anlaşılmaktadır. Burslar sadece öğretimin devam ettiği aylarda ödenmektedir.

Suriye Destek Bursu Türkiye'de lisans düzeyinde eğitim alan ve herhangi bir kurumdan burs almayan Suriye uyruklu öğrencilere yöneliktir. YTB resmi sayfasında aylık burs miktarları lisans için 600 TL, yüksek lisans için 850 TL, doktora öğrencisi için ise 1.200 TL olarak belirtilmektedir. Ancak Suriyeli üniversite öğrencilerine aylık 600 TL öğrenim bursu, 600 TL barınma desteği olmak üzere toplam 1200 TL burs verildiği bildirilmektedir. Suriye Destek Bursunun finansal kaynağı 2007-2013 dönemi mali işbirliği kapsamında AB tarafından Türkiye'ye ekonomik ve sosyal uyum alanına yönelik olarak tahsis edilen mali kaynaktan sağlanmakta olup mali kaynağın % 15'i ulusal kaynaklardan, %85'i Avrupa Birliği tarafından karşılanmaktadır.

Öğrencilerin burs alabilmesi için gerekli koşullar ve seçme işlemleri YTB tarafından yapılmaktadır. 11 Burslar Türkiye'de lisans düzeyinde eğitim alan ve herhangi bir kurumdan

[11] YTB: https://www.ytb.gov.tr/duyuru_detay.php?detay=4892

burs almayan Suriye uyruklu öğrencilere yöneliktir. Suriye Destek Bursu yalnızca aylık burs ve barınma yardımı ödemesini kapsamakta ve bu ödeme yalnızca eğitimin devam ettiği aylarda yapılmaktadır. Destek Burs Programı kapsamında kabul edilen adaylara aylık 1.200 TL ödeme yapılmaktadır.

Başvuru Şartları:

- Türkiye'deki devlet üniversitelerinde en az dört yıllık bir yükseköğretim programında lisans düzeyinde eğitim görüyor olmak,
- Birinci öğretimde (gündüz programında) kayıtlı olmak,
- Programına süresinde devam eden bir öğrenci olmak (Örnek: 4 yıllık bir programda hazırlık programı hariç sekiz dönem) ,
- Türkiye'de Geçici Koruma altında bir Suriye vatandaşı olmak,
- Türkiye Bursları kapsamında (Devlet, Hükümet ve Himaye Bursları dahil) yer alan diğer burs programlarından geçmişte yararlanmamış (bursları kesilenler dahil) ve halen yararlanmıyor olmak ve
- Herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından verilen bir burstan halihazırda yararlanmıyor olmak (Değişim Öğrencileri için verilenler dâhil)
- Kayıtlı oldukları lisans programlarında 1. Dönemlerini tamamlamış adaylar için aşağıdaki ek uygunluk kriteri geçerli olacaktır.
- Ağırlıklı genel not ortalaması en az 2.00 (4 üzerinden) olmak ya da ağırlıklı genel not ortalaması oluşmamışsa lise diploma notu en az %50 olmak

Suriyeli Üniversite Öğretim Elemanları:

Türkiye'de yükseköğretimde 2017 itibari ile 72.349'u öğretim üyesi (Profesör, Doçent ve Yardımcı Doçent) olmak üzere toplam 153.221 öğretim elemanı bulunmaktadır. Uluslararası öğretim üye ve elemanı sayısı 1.062'si öğretim üyesi olmak üzere 2.856'dır. Yani toplam öğretim elemanları içinde uluslararası öğretim elemanlarının oranı % 1,85'dir. Sayıları 392'yi bulan Suriyeli öğretim elemanlarının toplam uluslararası öğretim elemanları içindeki payı % 13,7 gibi oldukça yüksek bir orandadır. Ancak Suriyeli akademisyenlerin Türkiyedeki toplam akademisyen içindeki payı % 0,2'de kalmaktadır.

TABLO-3: TÜRK YÜKSEKÖĞRETIM SISTEMINDEKI ÖĞRETIM ELEMANLARI

Ünvan	**TÜRKİYE**	**ULUSLARARASI**	**SURİYELİ**
Profesör	22.878	201	13
Doçent	14.325	205	15
Yardımcı Doçent	35.146	656	115
Öğretim Üyesi Toplamı	**72.349**	**1.062**	**143**
Öğretim Elemanları Öğretim Görevlisi / Okutman / Uzman / Araştırma Görevlisi / Çevirici / Eğitim Öğretim Planlamacısı	**80.872**	**1.794**	**249**
TOPLAM (Öğretim Üyesi+Elemanı)	**153.221**	**2.856**	**392**
Oranlar %	**%100**	**1,85**	**0,2**
%		**%100**	**13,7**

Kaynak: YÖK: https://istatistik.yok.gov.tr/

2011'den bu yana Türkiye'ye gelen Suriyeli akademik personel sayısının tam olarak ne kadar olduğu, bunların ne kadarının Türkiye'den ayrıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak 2017 itibari ile Türkiye'de bulunan ve 2011 öncesinde Suriye'de yükseköğretim kurumlarında görev yapmış olan Suriyeli akademisyen sayısının 500-600 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Nisan 2016'da YÖK tarafından özellikle Suriyeli akademsiyenler dikkate alınarak ama bütün yabancılara açık olan "Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi (YABSİS)e yapılan başvuru sayısı her ne kadar 4000'i aşmış olsa da, bunların içinde doktora ve üstü akademik ünvanı olanların sayısının 400 civarında kaldığı bilinmektedir. Halen Türkiye üniversitelerinde 13'ü Profesör, 15'i doçent, 115'i ise yardımcı doçent olmak üzere toplam 143 öğretim üyesi görev yapmaktadır. Ayrıca 249 öğretim elemanı da üniversitelerde

istihdam edilmektedir. Bu sayılar, Türkiye'ye 2011 sonrasında gelen öğretim üyelerinin çok ciddi bölümünün üçüncü ülkelere gittiğini göstermektedir.

TABLO-4: TÜRK ÜNİVERSITELERINDE GÖREV YAPAN SURIYELI ÖĞRETIM ELEMANLARI
(2547-34. Md)

ÜNVAN	DEVLET	VAKIF	TOPLAM
Prof. Dr.	12	1	**13**
Doç. Dr.	14	1	**15**
Yrd. Doç. Dr.	99	16	**115**
Öğretim Üyeleri			**143**
Araştırma Gör.	-	1	**1**
Öğretim Görevlisi	120	27	**147**
Okutman	77	19	**96**
Uzman	5	-	**5**
Öğretim Elemanları			**249**
TOPLAM	**327**	**65**	**392**

Kaynak: YÖK (9 Mart 2017) "Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı" Konferans Raporu, s. 6.

Türkiye'deki Suriyeli akademik personelin % 80'ini aşan bölümü İlahiyat ya da din alanından gelmektedir. Türkiye'de İlahiyat ve İmam Hatiplerde iş bulma fırsatları olan bu grubun kalıcılığı anlaşılır bir durumdur. Ancak diğer bilim alanlarındaki Suriyeli akademisyenlerin, Türkiye'den ayrıldıkları anlaşılmaktadır.[12]

Türkiye'deki Suriyeli akademisyenlerin başta dil, statü ve koordinasyonsuzluktan kaynaklanan çok ciddi srunları bulunmaktadır. En ciddi şikâyetleri ise kapasitelerini kullanamamaları ve branaşları dışında, özellikle de "Arapça Dil Öğreticisi" konumunda kalmalarıdır. Akademisyenler evrensel olarak dünyanın en büyük yatırımı yapılan ve her topluma katkı verme potansiyelinde olan aydın insanlardır. Bu insanların aynı zamanda oldukça kırılgan ldukları da unutulmamalıdır. Suriyeli akademisyenlerin maruz kaldıkları zorunlu göç ve yaşadıkları pek çok dramın ardından, şimdi istedikleri çalışma koşullarının sağlanması hem bir insanlık görevi, hem onların kendilerini gelişmütirme imkanı hem de Türkiye için, ortak gelecek için büyük bir kazanç olacaktır. Uygun imkanlara sahip olmadığı için Türkiye'yi terk eden her bir akademisyen, sadece bilim adamı olarak değil, uyum politikalarının rol modelleri ve köprüleri olarak da yeri kolay doldurulmayacak büyük bir değerlerdir.

[12] Benzer bir durum 2015'de Türkiye'deki sayıları 4.500 olan Suriyeli tıp hekimi sayısında yaşanmış, 2017'de bu sayı 1.400'e düşmüştür.

Suriyeli Akademisyenler ve Öğrenciler Konusunda İlgili Yapılan Önemli Çalışmalar

Türkiye'deki Suriyeli akademisyenler ve üniversite öğrencileri konusunda sürecin başından itibaren T.C. Başbakanlık Göç ve İnsani Yardımlar Başmüşavirliği, Yükseköğretim Kurulu-YÖK ve Londa merkezli CARA (Council for Assisting Refugee Academics)[13], ile işbirliğinde çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalarda Suriyeli akademisyenlere hem bireysel hem de kendi STK'ları üzerinden ("İstanbul Arap Akademisyenler Derneği" gibi) ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de bu güne kadar Suriyeli akademik personel konusunda yapılan önemli çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

28 Ocak 2016

"Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Akademisyenler"

T.C. Başbakanlık Göç ve İnsani Yardımlar Başmüşavirliği (Dr. Murtaza YETİŞ ve ekibi)

Yükseköğretim Kurulu-YÖK YÖK Yürütme Kurulu Üyeleri Prof. Dr. İbrahim Hatipoğlu ve Prof. Dr. Abdullah Çavuşoğlu

"Geçici Suriye Hükümeti" Bakanları (Uzm.Op.Dr. Mohamed Wajih JOUMAH ve M. Yassein NAJJAR)

KIZILAY (Türk Kızılayı Genel Müdürü Dr. Mehmet Güllüoğlu ve ekibi)

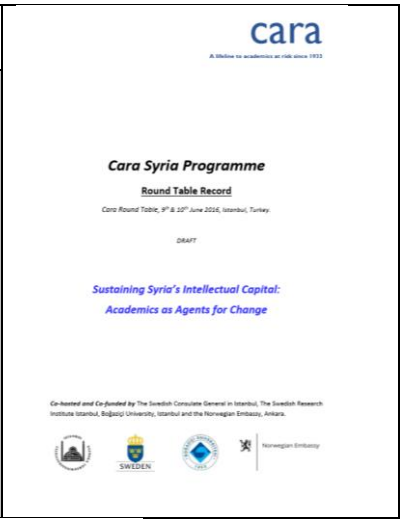
6 Üniversite Rektörü ve 3 Üniversite Rektör Yardımcısı (Gaziantep, Çukurova, Mardin Artuklu, Mersin, Mustafa Kemal Üniversitesi, Kilis 7 Aralık, Ankara Sosyal Bilimler, İstanbul, Avrasya, İstanbul Şehir Üniversitesi)

Arap Akademisyenler Derneği (Başkan Prof. Dr. **Usama Hamwey** ve Dernek Üyesi Akademisyenler)

Suriyeli Akademisyenler (30 kişi)

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO Doç. Dr. M. Murat Erdoğan ve HUGO Ekibi)

[13] Council for Assisting Refugee Academics :www.cara1933.org

9-10 Haziran 2016	
"CARA Round Table: Sustaining Syria's Intellectual Capital: Academics as Agents for Change" [14]	

CARA (Council for Assisting Refugee Academics)

Boğaziçi Üniversitesi

İsveç İstanbul Başkonsolosluğu

İsveç Araştırma Enstitüsü Swedish Research Institute in Istanbul (SRII)

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO

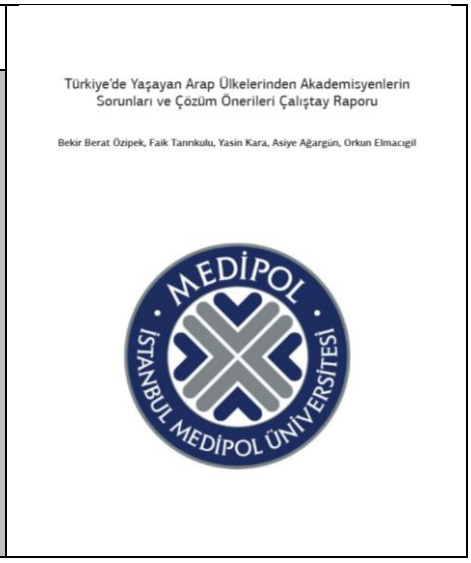
14 Nisan 2016	
Yabancı Uyruklu Akademisyenler Danışma Kurulu Toplantısı	

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

ASBÜ Global Göç Araştırmaları Merkezi

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO'nun öncülük ettiği Türkiye'deki Suriyeli akademisyenler konusundaki çalışmalar neticesinde T.C. Başbakanlık Göç ve İnsani Yardımlar Başmüşavirliği ile YÖK işbirliğinde Nisan 2016'da "Yabancı Uyruklu Akademisyenler Danışma Kurulu" oluşturmuştur. YÖK, başta Suriyeli olmak üzere diğer yabancı akademisyenleri de üniversitelerde değerlendirmek üzere "**Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi (YABSİS)"** portalını da (www.yabsis.yok.gov.tr) uygulamaya geçirmiştir.

[14] Çalıştay, aynı isimle raporlaştırılmıştır.

28 Mayıs 2016	
Türkiye'de Yaşayan Arap Ülkelerinden Akademisyenlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı[15]	

Medipol Üniversitesi

[15] Medipol Üniversitesi: Türkiye'de Yaşayan Arap Ülkelerinden Akademisyenlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı (http://www.medipol.edu.tr/Document/Galeri/Dokuman/dokumangalerisi/Link/Arap_Akademisyenler_Rapor_Turkce.pdf)

9 Mart 2017	
"Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı" ve Konferans Raporu	

Yükseköğretim Kurulu-YÖK

YÖK'ün 9 Mart 2017'de Hatay'da gerçekleştirdiği "Türk Yükseköğretim Sisteminde Suriyeli Öğrenciler Uluslararası Konferansı"nda da hem Suriyeli yükseköğretim öğrencileri hem de Suriyeli akademisyenler konusu kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Aynı başlık altında raporlaştırılan toplantıda öne çıkan huşuları hem güncelliği hem de değerlendirmeyi yapan kurumun önemine binaen özetlemek yararlı olacaktır.

YÖK Hatay toplantısında şu hususlar ön plana çıkmıştır:

- YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, "Suriyeli kardeşlerimizin geçici olmaktan çok kalıcılık çerçevesinde uzun vadeli politikalarla değerlendirilmesini" gereğini ifade etmiştir. (YÖK: s.3) Aynı belgede "başka benzer krizler ve yaşanan gerçeklik çerçevesinde Suriyelilerin % 80'inin kalıcı olması beklenmektedir. Bunun için de "kalıcılık" vurgusu ön plana çıkmakta ve Suriyeli öğrencilere yönelik olarak da geçicilik vurgusundan vazgeçilmelidir. Ancak politikalarda eğitim kalitesinin düşürülmemesi ve ve mültecilere özel uygulamalar yapılmaması da vurgulanmaktadır. (YÖK:s.22-23)
- YÖK Başkanının verdiği bilgiye göre Türkiye'de toplam 3.549 uluslararası öğretim elemanı bulunmaktadır. Bunun içinde Suriyelilerin sayısı 392'dir.
- Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi (YABSİS) üzerinden alınan Suriyeli akademisyen başvuruları sayısı 3.000 civarındır. Ancak bunun içinde doktora ve daha üstü derecelere sahip olanların sayısı 400 civarındadır.

- Türkiye'de 2017 yılında uluslararası öğrenci sayısı 95.151'e çımıştır. Bu sayı içinde en çok öğrencisi olan ülkeler sırasıyla Azerbaycan (15.090), Suriye (14.747) ve Türkmenistan (10.593), İran (6.201), Afganistan (5.313) ve Irak'tır (5.244).
- Mart 2017 itibari ile Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin sayısı 14.747'yi bulmuştur.
- Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin % 83'ü (12.163) lisans, % 7'si (1.076) ön lisans, % 8'i (1.149) yüksek lisans, % 2'si (353) doktora öğrencisidir.
- 2014'den bu yana devlet üniversitelerine kayıtlı bütün Suriyeli öğrencilerin öğrenim ücretleri Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bütçesinden karşılanmaktadır.
- Yükseköğremin gören Suriyeli öğrencilerin mümkün olduğunca mali olarak da desteklenmesi ve bu bağlamda onlara yönelik burs imkânlarının daha da artırılması ihtiyacı dile getirilmiştir.
- YTB'nin Türkiye Burslarından 2012'den bu yana 4001 Suriyeli öğrenci burs almıştır. Halen 3000 civarındaki Suriyeli öğrenci burs almaktadır. Burs kaynağı, burs öğrenim ücreti (harcı), 1 yıl Türkçe hazırlık eğitimi, sağlık sigortası, barınma yardımı ve cep harçlığını kapsamaktadır. Aylık 1.200 TL olan burslar AB tarafından Türkiye'ye ekonomik ve sosyal uyum alanına yönelik olarak tahsis edilen mali kaynaktan sağlanmakta olup mali kaynağın % 15'i ulusal kaynaklardan, %85'i Avrupa Birliği tarafından karşılanmaktadır.[16]
- Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Ercan Demirci'nin verdiği bilgilere göre halen Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler içinde 19-24 yaş arasında bulunan yani yükseköğretim çağındaki genç sayısı 430 bin, üniversite için aday durumunda olan genç sayısı ise 250 bin civarındadır. Ancak Demirci'nin verdiği bilhgilere göre 2016-2017 öğretim yılında liselerde öğrenim gören, yani önümüdeki yıllarda yükseköğretim çağında potansiyel öğrenci olacakların sayısı son derece düşüktür. Halen Türkiye'de 9.10.,11 ve 12. Sınıflarda yer alan Suriyeli öğrenci sayısı, 10 bini devlet okullarında geri kalan Geçici Eğitim Merkezlerinde olmak üzere toplam 44 bin civarındadır. Bu durumun ilerideki üniversite planlamalarında dikkate alınması gerekmektedir.
- Ünveristelere giriş bakımından lise düzeyindeki (GEM'i bitirenler ile ülkelerinde lise bitirmiş olanlar) denkli sınavları MEB tarafından yapılmaktadır. 2015'de 8.500 Suriyeli öğrenciden 3.500'ü denkli sınavlarında başarılı olmuştur. 2016'da ise 6.530 öğrenci başvurmuş, 2.000'i başarılı olmuştur. Ancak MEB başarı notunu aşağı çekerek 3.783 kişiyi başarılı saymıştır. (YÖK: s.30)
- MEB tarafından lise 12. Sınıf öğrencileri arasında yapılan anket çalışmasında Suriyeli öğrencilerin % 35'inin önlisans, % 60'nın ise lisans eğitimini tercih edeceklerini ifade etmeleri eğitim planlamalarında dikkate alınacaktır. (YÖK: s.25)
- YÖK, Yabancı Öğrenciler Sınavlarının Suriyeliler özelinde tekrar ele alınması önermektedir. (YÖK: s.31)

[16] T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Suriyeli öğrenciler için verdiği burs ilanı: https://www.turkiyeburslari.gov.tr/suriyeli-ogrencilere-yonelik-burs-duyurusu/ ve https://www.ytb.gov.tr/duyuru_detay.php?detay=4892 (Erişim: 05.08.2017).

- YÖK'ün dikkat çektiği hususlardan birisi de Suriyeli kadınların yükseköğretime katılımında yaşanan sorunlardır. 1/3 oranında YÖK, kadınların teşvik edilmelerini önermektedir. (YÖK: s.36)
- YÖK raporunda, Suriyeliler için özel kontenjanların artırılması, başta Meslek Yüksekokulları olmak üzere yükseköğretim kurumlarında boş kontenjanların Suriyeller için kullanılması gibi önerilere de yer verilmiştir (YÖK: s.24) Ancak "kontenjanlar artırılırken, Türk toplumunun bu konudaki hassasiyetleri de dikkate alınmalı, yanlış anlaşılabilecek uygulamalardan kaçınılmalı, kamuoyu doğru bilgilendirilmelidir" denilmektedir. (YÖK:s. 23, 25 ve 28)
- Hem üniversite öğretim elemanları hem de öğrenciler ve öğrenci adayları bakımından yaşanan en önemli sorunlardan birisi belgelerin eksikliği ve denkliği hususudur. Bu konuda hızlı çalışan mekanizmalar ve çözümler üretilmesi gerekliliği üzerinde çalışmalar yapılacağı vurgulanmıştır.

ELITE DIALOGUE ARAŞTIRMASI

A. ÇALIŞTAYLAR:

Türkiye'deki Suriyeli akademisyenler ile çalıştaylar:

Suriyeli Akademisyenlerle Yapılan Çalıştay Bulguları

ED projesi çerçevesinde yapılan 4 ayrı çalıştayda, Suriyeli akademisyenlerin akademik geçmişleri, uzmanlık alanları, daha önce yaptıkları çalışmalar; bir mülteci ve bir akademisyen olarak yaşadıkları sorunlar, çözüm önerileri ve beklentileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalıştaylara katılan Suriyeli akademisyenlerin hemen hepsi Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'deki üniversitelerde ya da diğer akademik kuruluşlarda görev yapmış kişilerden oluşmuştur. Toplantılarda, "akademisyen" tanımı da ayrıca tartışılmıştır. Suriye'deki anlayışa göre sadece üniversitelerde öğretim elemanı (öğretim üyesi ve öğretim görevlisi) olarak görev yapanlar değil, üniversiteye giden ya da üniversite mezunu olanların da "akademisyen" olarak tanımlandığı anlaşılmıştır. Ancak ED projesinde mümkün olduğunca Türkiye'ye gelmeden önce herhangi bir akademik kurumda öğretim elemanı olarak görev yapmış olan kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

<table>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>GAZİANTEP-</td><td>İSTANBUL</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>ANKARA</td><td>MARDİN</td></tr>
</table>

Teknik Veriler:

Çalıştayların hazırlık aşamasında ve çalıştaylarda ortaya çıkan bazı önemli sayısal teknik veriler şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye'de Nisan 2017 itibari ile 3 milyonu aşkın Suriyeli olmasına rağmen, bunların içinde yer alan akademisyenlerin sayısının oldukça az olduğu anlaşılmıştır. Kesin bir sayı vermek zor olsa da Türkiye'de bulunan ve Doktora, Yardımcı Doçent, Doçent ya da Profesör unvanı olan Suriyeli mülteci sayısının 500 ile 600 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'ye gelen Suriyeli hekimlerin sayısının 2014'te 4500 civarında olduğu, ancak bunların 2017'de sadece 1400'ünün Türkiye'de kalması da bizlere göstermektedir ki, Suriye'den gelen mülteci akademik personelin ciddi bir bölümü 2014-2015 döneminde Türkiye'den ayrılmıştır. Suriyeli akademisyenlerin 392'si Nisan 2017 itibari ile Türkiye'deki farklı üniversitelerde görev yapmaktadır. Ancak bu akademisyenlerin içinde Doktora unvanı olanların sayısı 143 kişidir. Geri kalan 249 kişi ise doktora unvanı olmayan uzmanlar, araştırma görevlileri, okutmanlar, öğretim görevlileri ve diğer yardımcı akademik personelden oluşmaktadır.
- Türkiye'deki Suriyeli akademik personelin branşlarında dikkat çekici bir biçimde İlahiyat ve Arapça Dil Öğreniminin yoğunlukta olduğu gözlenmektedir.
- Suriyeli akademik personelin –alanı dil eğitimi olmaktan bağımsız biçimde- çok büyük bölümünün bulundukları üniversitelerde Arapça dil eğitimi vermek üzere görevlendirildikleri gözlenmektedir.
- Halen Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'de akademik kurumlarda görev yapan ancak henüz Türkiye'de üniversitelerde yer almayan yaklaşık 200-300 arasında Suriyeli olduğu tahmin edilmektedir.

Durum, Sorun, Beklenti ve Öneriler:

Çalıştaylarda, aşağıda ifade edilen sorunların, beklentilerin ve önerilerin ön plana çıktığı gözlenmiştir:

***** Suriyeli akademisyenlerin karşılaştıkları en büyük sıkıntı iş bulma noktasındadır. Üniversitelere yapılan birçok başvurunun reddedildiği ya da cevap alınamadığı, çok sayıdaki Suriyeli akademisyenin mesleklerini yapamadıkları ifade edilmektedir.

***** Suriyeli akademisyenler, en ciddi sorunlarının diplomalarının tanınmaması ve eşdeğerlik hususu olduğunu ifade etmişlerdir.

***** Suriyeli akademisyenler, kendi sorunları ile ilgilenecek bir kurumun hala oluşturulmamış olmasından kaynaklanan büyük sorunlar yaşadıklarını, ciddi bir koordinasyonsuzluk sorunu olduğunun altını çizmişlerdir.

***** Suriyeli akademisyenlerin, özellikle de Arapça dil dersi verenler dışındakilerin en önemli sorunu Türkçe dil bilgisinden kaynaklanmaktadır. Çok istisnai olarak var olan Arapça programlar dışında ders vermeleri mümkün olamamaktadır. Bir bölüm akademisyen İngilizce ya da Rusça, Fransızca, Almanca bilmekte olsa da özellikle Anadolu'daki üniversitelerde öğretim dili Türkçe olduğu için devre dışı kalmaktadırlar.

***** Suriyeli akademisyenlerin önemli bir bölümü, gerçekte yapmaları gereken işleri yapamamaktan, genelde Arapça dil öğretmeni gibi değerlendirildiklerini ifade ederek, bunun kendi kapasitelerini kullanmalarına engel olduğunu ifade etmektedirler.

***** Akademisyenler, Suriyeli akademik personel ve üniversite öğrencileri özelinde oluşturulacak bir denklik kurumunun acilen kurulmasını, burada Suriyeli akademisyenlerin de yer almasının sağlanmasını ifade etmişlerdir.

*****Suriyeli akademisyenlerin önemli bölümü, kendilerine oldukça düşük maaş verildiğini, üniversiteler arasında da ciddi maaş farklılıkları olduğunu ifade etmişlerdir.

***** Türkiye'nin kendilerinden faydalanmak için her türlü kolaylığı göstermesi gerektiğinin altını çizen Suriyeli akademisyenler, insan onuruna yaraşır, makul bir ücret karşılığında üniversitelerde görev almak istediklerini belirtmektedirler.

***** Üniversitelerde Arapça ya da İngilizce dersleri vermek amacıyla istihdam edilen Suriyeli akademisyenler ise eğitim verdikleri alanlardan hoşnut olmamaktadırlar. Söz konusu bölümler pek çok akademisyenin uzmanlık alanlarından oldukça uzaktır. Özellikle, mühendislik gibi daha teknik alanlarda uzmanlığı olan akademisyenler, kendi alanlarında

eğitim vermek istediklerini söyleyip, bu durumda daha faydalı ve başarılı olacaklarını dile getirmektedirler. Ayrıca istihdam konusunda kişisel ilişkilerin ön plana çıkarılmasının değil bilimselliğin merkeze alınmasının gerektiğini vurguladılar.

***** Çalışmakta olan akademisyenler daha çok Arapça eğitimi vermektedirler. Kendi kapasitelerinin altında çalışmalarının ve de verdikleri derslerin ihtisasları alanında olmamasının hayal kırıklığını yaşamaktadırlar ve öğrencilere daha fazla fayda sağlayamadıklarından ötürü üzgüntü içerisindedirler. Bu akademisyenlerin bir kısmı sadece hazırlık sınıfı öğrencilerine ders vermektedir.

***** Suriyeli akademisyenler YÖK ile aralarında ciddi iletişim problemleri yaşandığını ifade etmişlerdir. YÖK'e müracaat edenlerin, Türkiye'den mezun olanlar ve Türkçe ders verebilenler olmasına rağmen, başvurularına YÖK'ten uzun süreler beklemelerine rağmen cevap alamadıkları ifade edilmiştir. Üniversiteler ile sözleşme sağlamış olan akademisyenlerin sözleşmeleri dahi halen YÖK'te beklemektedir. Ayrıca kişisel ilişkilerin istihdamı temin ettiği eleştirisi yapılmıştır.

***** Binlerce öğrencinin dil engeli sebebiyle üniversitelere kayıt yaptıramadığı ve öğrenciler için dil desteği sağlanmasının zaruri olduğu bir kez daha vurgulanmıştır. Sınır bölgelerinde öğrencilere dil desteği sağlayan kuruluşların varlığından söz edilmiştir ancak bu yeterli değildir. Bu hususta destek sağlanması elzemdir. Türkçesini geliştimek isteyenler için özel Türkçe kurslar mevcuttur ancak ücretlerini öğrenciler de öğretim elemanları da karşılamakta büyük zorluk çekmektedir. Türkiye devletinin, Türkiye'de bulunan mültecilere, özellikle öğrenci ve akademisyenlere, yurt genelinde bulunan TÖMER kurs merkezlerini işaret ettiği ve Türkçe kursları almaları için yönlendirdiği belirtilmiştir. Ancak söz konusu kurs merkezleri özel kuruluşlar olduğundan ücretlerinin oldukça yüksek olduğu; istihdam edilmemiş akademisyenlerin bu yüksek meblağları ödeme imkanının olmadığı vurgulanmıştır. Kimi vakıflar fon sağlıyor olsa da bunun yeterli gelmediği öne sürülmektedir. Devletin ücretsiz Türkçe kurs imkânı sağlaması ya da TÖMER kurslarına katılım için gereken kolaylığın temin edilmesi talep edilmektedir. Böylece, Türkiye'de bulunan bu bilimsel servetin burada kalabileceği belirtilmektedir.

*****Bazı akademisyenler yaş engeli ile karşılaşmaktadır. Bir akademisyen, atamasının kabul edildiği halde yaş engeline takıldığını ve talebinin sonrasında reddedildiğini söylemiştir.

*****İkamet yeri dışına gerçekleştirilecek seyehat kısıtlamaları Suriyeli akademisyenlerin en fazla şikâyet ettikleri konulardan birisi olmuştur. Bunu hem iş arama sürecinde hem de çalışırken yaşadıklarını ifade eden akademisyenler, uzun süreli ikamet hakkı ile daha rahat çalışabileceklerini ifade etmektedirler.[17]

*****Akademisyenlerin bir kısmı Suriye'ye giriş çıkışların sorunlu olduğunu ve Suriye'de ders verebilme isteklerinin bu sebepten ötürü gerçekleşemediğini savunmuştur.

*****Akademisyenler Suriyeli olduklarından farklı ülkelere seyahat için vize alamamaktadırlar ya da uçak kalkacağı anda Suriyelilerin gidemeyeceği anons edilebilmektedir.

*****Pek çok Suriyeli akademisyen, Suriye'de "kurtarılmış bölgeler" adını verdikleri kimi yerlerde kurulan yeni üniversitelerin önemi konusuna değindi. Özellikle Halep Üniversitesi, Şam Üniversitesi ve İdlib Üniversitesi için YÖK'ün akreditasyon vermesini ve bu üniversitelerin Türkiye tarafından tanınmasını istediklerini belirttiler.

***** Suriyeli akademisyenler herhangi bir statü sahibi olmadıklarını ve bunun ciddi bir sorun oluşturduğunu söylediler.[18] Devlet ve sığınmacı arasında doğrudan bir bağlantı olmadığını, sistemin işlerliği açısından kendilerine yasal bir statü sağlanması gerektiğini savundular. Bunun için de stratejik kararlar alınması gerektiğini, koordinasyon ve strateji eksikliğinin giderilmesinin önemli olduğunu dile getirdiler.

*****Bir kısım akademisyen, Türkiye bürokrasisinin ihtiyaçlara cevap vermekte geç kaldığını, bunun da çözüm için adım atmaya engel oluşturduğunu dile getirmekte; Türkiye üniversiteleriyle iletişime geçmenin, olumlu ya da olumsuz bir cevap almanın çok zor

[17] Aslında bu gruptakilerin eğer geçerli pasaportları varsa geçici korumadan çıkıp ikamete geçme hakları bulunuyor. Ancak bunun yaratacağı bazı hak kayıpları ve konu hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması da süreçte etkili olmaktadır.

[18] Bilindiği üzere Suriyeliler Geçiçi Koruma statasündedirler ve bu da uluslararası tanınan bir statüdür. Ancak bunun varlığının yeterince ihtiyacı karşılamadığı ya da tedirginlik yarattığı anlaşılmaktadır.

olduğunu ifade etmektediler. Bunun yanı sıra üniversitelerle iletişime geçebilen kimi akademisyenler, imzaladıkları sözleşmelerin YÖK'e gittiğini ancak YÖK'ten aylar geçmesine rağmen bir cevap alamadıklarını söylediler. Akademisyenlerin bu anlamda ihtiyaçlarının karşılanması ve işlemlerin kolay ve hızlı halledilmesi için gerekli araçlara sahip olması gerektiğini belirttiler.

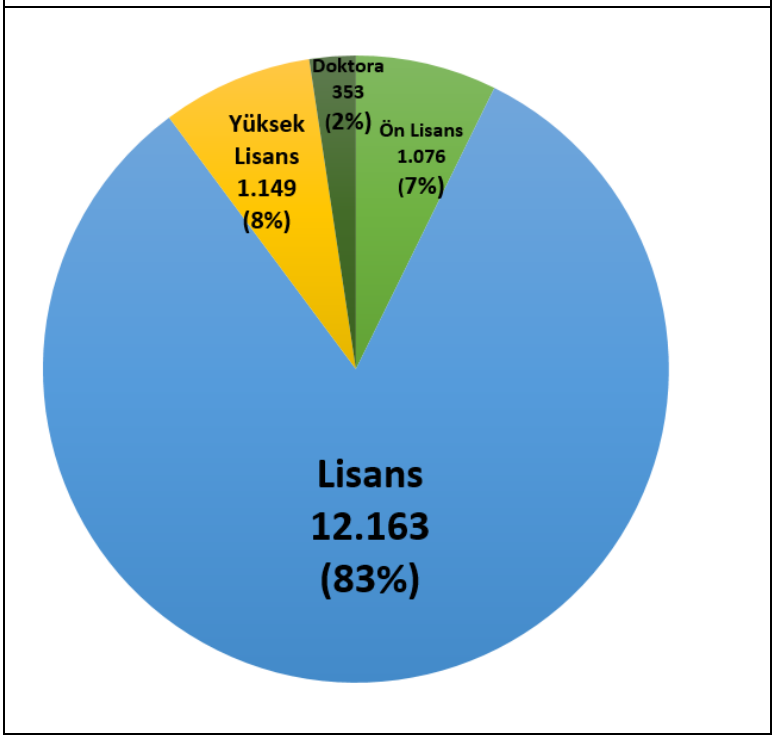
*Hükümetin aldığı bazı önemli ve kolaylaştırıcı kararların uygulamasının bölgedeki mülki amirlerin inisiyatifine bırakıldığı ancak bu kararların, bu makamlarca uygulanmadığı eleştirisi yapılmıştır.

*Son dönemde sıklıkla tartışılan vatandaşlık konusunda Suriyeli akademisyenlerin tedirgin oldukları gözlenmiştir. Üniversitelerde yabancı kontenjanından iş bulmuş olan Suriyeliler, vatandaşlık almaları halinde işlerini kaybetme endişesi yaşamakta olduklarından, kendilerine vatandaşlık yerine uzun süreli ya da süresiz ikamet izni verilmesinin çok daha etkin bir çözüm olacağı görüşünü dile getirmişlerdir.

B. TÜRKİYE ÜNİVERSİTELERİNDEKİ SURİYELİ ÖĞRENCİLER

YÖK tarafından 9 Mart 2017 itibari ile verilen bilgilere göre Türkiye'deki 140 farklı devlet ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören Suriyeli öğrenci sayısı 14.747'e ulaşmıştır.[19] Bu öğrencilerin 12.816'sı (%86,7) devlet, 1.958'inin ise (%13,2) vakıf üniversitelerinde öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır.[20] Her ne kadar 140 farklı üniversitede Suriyeli öğrenci bulunsa da bu öğrencilerin %46,4'ü 10 üniversitede, %65'i ise 11 ilde toplanmıştır. Gaziantep Üniversitesi bütün Suriyeli üniversite öğrencilerinin tek başına %11,2'sine, İstanbul ili ise bütün öğrencilerin tek başına %21,8'ine ev sahipliği yapmaktadır.

ŞEKIL-6: TÜRKIYE'DEK SURIYELI ÜNIVERISTE ÖĞRENCILERININ DAĞILIMI

"Elite Dialogue" projesinin önemli bölümlerinden birisi Türkiye'de Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören 14.747 Suriyeli üniversite öğrencisini temsilen 490 öğrenci ile

[19] YÖK'ün verdiği Ağustos 2016 verilerine göre Türkiye'deki toplam Suriyeli üniversite öğrenci sayısı 9.689 idi. Bu sayı içinde öğrencilerin 649'u ön lisans (%6,6) , 7977'si lisans (%82,3), 791'i yüksek lisans (%8,1) ve 272'si doktora (%2,8) eğitimine devam etmekteydi.

[20] Türkiye'deki üniversitelerde okuyan öğrencilerin ne kadarının "Geçici Koruma", ne kadarının "İkamet Müsaadesi" ile öğrenim gördüğüne dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yakın zamanda bu kategorilere "vatandaşlığa geçenler" de eklenecektir. Bu konudaki ayrımlar geleceğin planlanması bakımından önemlidir. Üniversiteler ve YÖKSİS'teki sistemin, bu ayrımları gösterecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir.

yapılan anket çalışması olmuştur. Türkiye'deki 36 kentteki farklı üniversitelerde yürütülen bu çalışma ile Suriyeli öğrencilerin eğitim programları, sosyal ve ekonomik çevreleri, uyum ve gelecekten beklentilerini anşılmaya çalışlmıştır. Yani eğitim gördükleri üniversitelerden memnunlukları, başvuru ve kayıt sırasında karşılaştıkları zorluklar, şu anda yaşadıkları temel sorunlar, yaşamak istedikleri yere yönelik planları, Suriye'nin geleceği konusundaki düşünceleri, genelde Türkiye'den, özelde yükseköğretim kurumlarından beklentileri, "sosyal sermayeleri", Türk kuruluşlara duydukları güven, uyuma yönelik tavırları, vatandaşlığa geçiş konusundaki görüşleri, sosyal mesafe açısından Türk öğrencilerle ilişkileri, karşılaştıkları ayrımcı uygulamalar, dünyada yaşananlarla yönelik ilgileri ve takip kaynakları bu çalışmada yanıt aradığımız konular olmuştur.

"Elite-Dialogue" anket çalışması için hazırlanan soru formunun uygulamasında "hibrid" bir yöntem uygulanmıştır. Anketlerin bir bölümü katılımcı üniversite öğrencileri ile bir araya gelerek, basılı anket formlarının öğrenciler tarafından doldurulması şeklinde yapılmıştır. Aynı anket formu, "SurveyMonkey" modülü üzerinden uygulanan bir çevrimiçi anket uygulaması şeklinde de Suriyeli öğrencilere çeşitli sosyal medya araçları (WattsUp, Facebook, Twitter gibi) üzerinden yapılmıştır. Pek çok üniversitenin Suriyeli öğrenci grup sayfası yöneticileri sahayı genişletmede yardımcı oldu. Türkiye genelindeki Suriyeli üniversite öğrencilerinin gerçek dağılımına yaklaşmak için pek çok müdahalenin olduğu bir kartopu örneklemi kullanıldı. Ayrıca konuyla ilgili bazı STK'ların networkleri de anketin duyurulmasına destek oldular.

TABLO-5: TÜRKIYE'DE ÜNIVERSITE ÖĞRENCISI SURIYELILERIN EN ÇOK SAYIDA BULUNDUĞU 10 ÜNIVERSITE VE 10 İL[21]

Üniversite	Suriyeli Öğrenci Sayısı	Devlet / Vakıf	İL	Suriyeli Öğrenci Sayısı
Gaziantep	1.667	Devlet	İstanbul	3.235
İstanbul	990	Devlet	Gaziantep	1.704
Karabük	927	Devlet	Karabük	927
Mersin	724	Devlet	Mersin	733
Kahramanmaraş Sütçü İmam	654	Devlet	Kahramanmaraş	654
İnönü (Malatya)	463	Devlet	Ankara	469
Çukurova (Adana)	422	Devlet	Malatya	463
İstanbul Aydın	394	Vakıf	Adana	440
Yüzüncü Yıl (Van)	311	Devlet	Konya	365
Sakarya	311	Devlet	Sakarya/Van	311

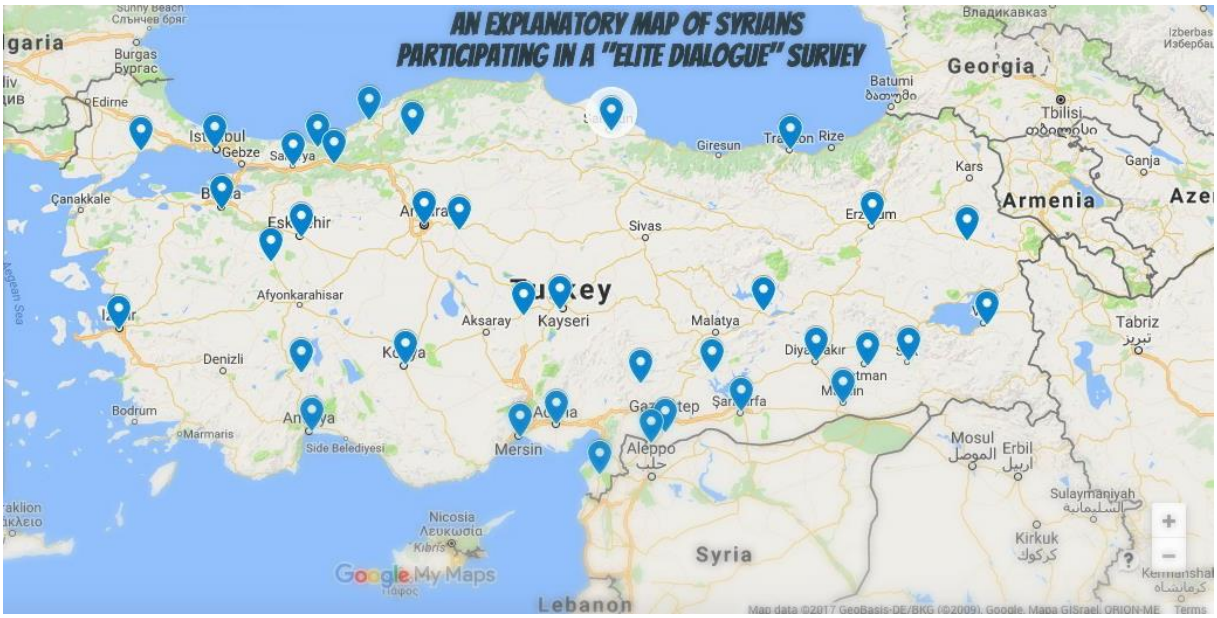
[21] Tablo, YÖK'ten KDK'ya gönderilen ve 1 Şubat 2017 itibari ile üniversitelerdeki öğrenci ve öğretim elemanlarının sayıları ve dağılımı gösteren bilgi notundan derlenerek hazırlanmıştır.

Anket

Anket Katılımcıları

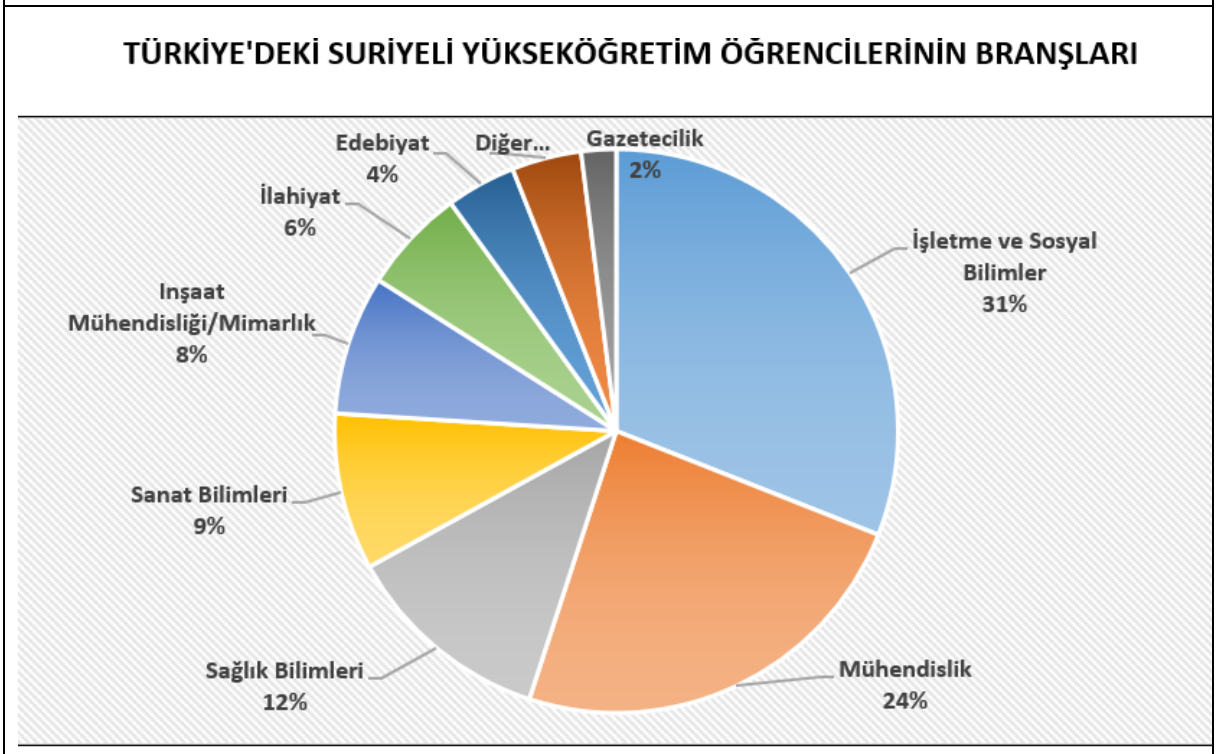
Ülke genelinde 497 öğrencinin katıldığı saha çalışması, 28 Ocak tarihinde başladı ve 28 Mart 2017'de sona ermiştir. Katılımcıların 395'i çevrimiçi ankete, geri kalan 102 kişi ise çalıştayların düzenlendiği İstanbul, Ankara, Gaziantep ve Mardin illerindeki yazılı formlarla ankete katıldı. Halen Türk üniversitelerdeki Suriyelerin gerçek dağılımı ile tutarlı olarak, katılımcıların % 35'i kadın, %65'i erkek olarak belirlendi. Elde edilen örneklem aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere bu dağılımı yüksek düzeyde temsil etmektedir.

ŞEKİL-7: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN GERÇEK DAĞILIMI VE ÖRNEKLEMİN DAĞILIMI KARŞILAŞTIRMASI

Suriyeli öğrencielrin Türkiye'de okudukları branşlar oldukça çeşitlidir. Her ne kadar bu konuda temel verilere ulaşmak mümkün olmasa da yapılan anket çalışmasına katılanların gerçek durumu da genel olarak yansıtacağı düşünülmektedir. Alttaki grafikde de görüleceği üzere Suriyeli öğrencilerin % 31 ile en çok ilgi gösterdikleri alan Sosyal Bilimler ve İşletme alanıdır. Bunu % 24 ile mühendislik, % 12 ile sağlık bilimleri takip etmektedir. İlahiyatı tercih eden öğrenci sayısı % 6 gibi dikkat çekici derecede az görünmektedir.

ŞEKIL-8: YÜKSEKÖĞRENIM BRANŞLARI

Katılımcıların ortalama yaşı 23,15'tir. Bu da bu öğrencilerin çoğunun Türkiye'ye gelmeden önce üniversiteyi bıraktığı ve bazılarının Türkiye'de bulunan mezunlar olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Katılımcıların yüzde 12,75'i kamplarda yaşamaktadır.

TABLO-6: SURİYE'DE ÜNİVERSİTEYE GİTTİ (TÜRK ÜNİVERSİTESİNDEN ÖNCE)

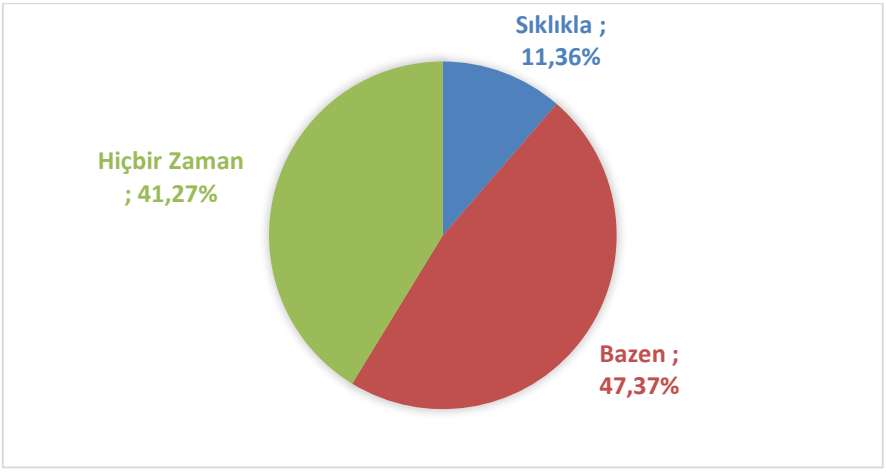
Şıklar	Yanıtlar
Evet	%45,47 (226)
Hayır	%54,53 (271)
Toplam	%100 (497)

Aile Geçmişi ve Hassasiyetler

Öğrencilere aile üyelerinin nerede olduklarını sorduğumuzda çeşitli yerlere dağılmış aileler olduğunu gösteren bir sonuç elde ettik. Buna göre, örneklemdeki öğrencilerin yüzde 89'unun aileleri hala Suriye'de, yüzde 78'inin aileleri ise Türkiye ve Suriye dışındaki ülkelerde yaşamaktadır.

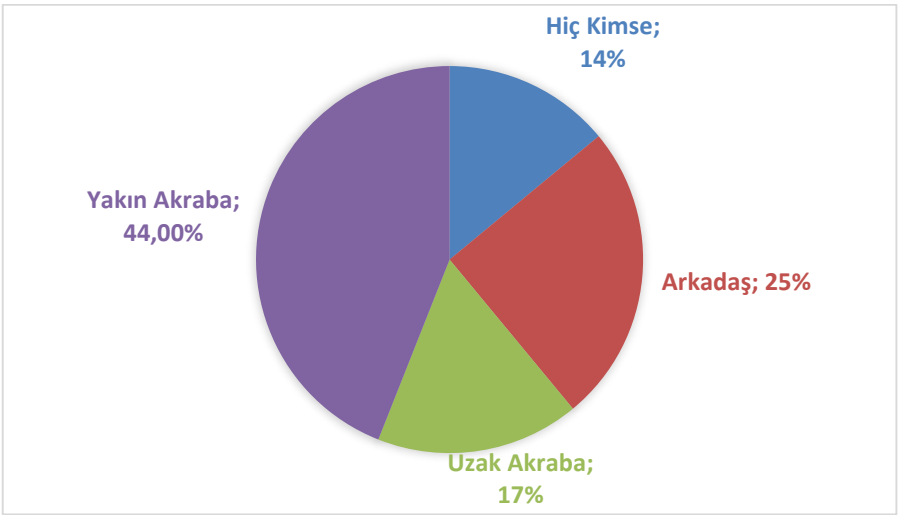
Öğrencilere savaş sırasında yaşadıkları travmalar nedeniyle "ne kadar sıklıkla üzgün" hissettiklerini sorduk ve yüzde 60'ı bu anıların acısını hala çektiklerini belirttiler.

ŞEKİL-9: SAVAŞ KAYNAKLI BİR TRAVMANIZ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

Bu travmaların nedenlerini öğrenmek için öğrencilere savaştaki kayıplarını sorduk. Katılımcılarımızın yüzde 13,8'i dışında hepsinin Suriye'deki iç savaşta bir yakınını kaybettiğini öğrendik. Bunlardan yüzde 60'ı uzak veya yakın bir akrabasını, yüzde 25'i ise bir arkadaşını kaybettiğini belirtti.

ŞEKİL-10: Savaşta Kaybedilen Yakınlarınız Var mı?

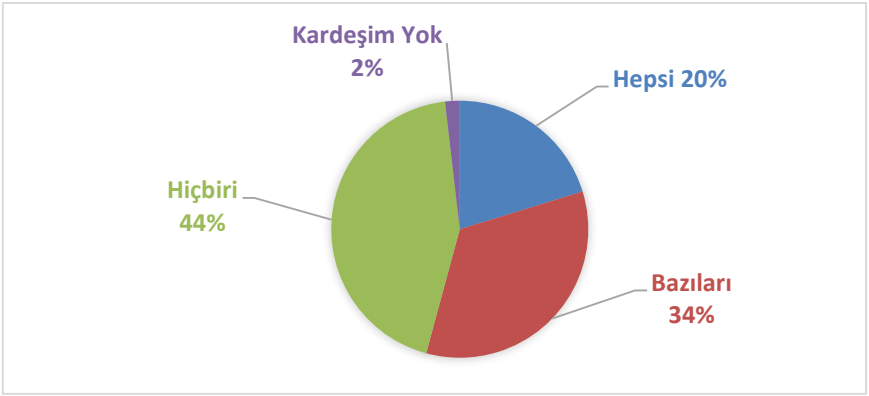
Ebeveynler Üniversiteye Gitti Mi?

Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencileri ile ailedeki diğer kişilerin eğitim durumları arasında bir bağlantı olup olmadığı anlamak üzere ankette anne, baba ya da kardeşlerin üniversiteye gidip gitmediğini yönelik soru soruldu. Öğrencilerin %21,3'ü'nün hem annesi hem de babası üniversiteye gitmiş görünmektedir. Bekleneceği üzere erkeklerde (babalarda) üniversiteye gidenlerin oranı (%30,87) kadınlardan (annelerden) (%7,65) daha fazladır. Türkiye'de üniversiteye giden Suriyeli öğrencilerin %40'ından fazlasının ailesinde kimse üniversiteye gitmemiştir. Kardeşlerin durumu da benzer bir tablo vermektedir. Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kardeşlerinin yaklaşık %54'ü de üniversiteye gitmekte ya da gitmiştir. Bütün bunlar eğitimdeki etkileşim sürecini ortaya koymaktadır. Geri kalan dev kitledeki eğitim sorunlarının, üniversiteye gitme oranlarını da olumsuz etkileyeceği açıktır.

TABLO-7: ÜNVERSİTEYE GİDEN EBEVEYNİNİZ VAR MI?

Şıklar	Yanıtlar
Anne ve baba üniversiteye gitti	%21,37 (81)
Yalnızca anne üniversiteye gitti	%7,65 (29)
Yalnızca baba üniversiteye gitti	%30,87 (117)
Hiçbiri üniversiteye gitmedi	%40,11 (152)
Toplam	%100 (379)

ŞEKİL-11: KARDEŞLERİN ÜNİVERSİTE KAYIT DURUMLARI

Dil Becerileri

Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %37,75'i ileri, %41'i ise orta seviyede Türkçe bildiklerini ifade etmiştir. Bunların içinde ciddi sayıda Türkmen asıllı Suriyelilerin olduğu açıktır. İleri derecede İngilizce bilenlerin oranı %31, Fransızca bilenlerin %4,6; Kürtçe, Rusça, Çince vb. dilleri bilenlerin oranı ise %46,67'yi bulmaktadır.

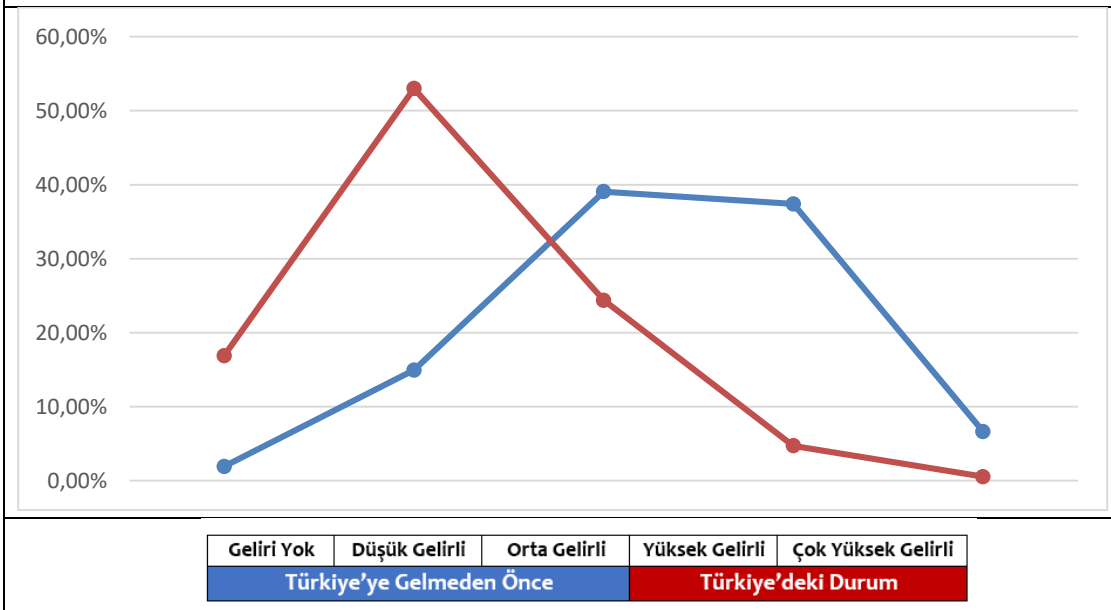
TABLO-8: BU DİLLERİ NE KADAR İYİ BİLİYORSUNUZ

	Başlangıç	Orta	İleri	TOPLAM
Arapça	%0,49 (2)	%1,72 (7)	%97,79 (398)	407
Türkçe	%21,25 (85)	%41,00 (164)	%37,75 (151)	400
İngilizce	%20,55 (82)	%47,87 (191)	%31,58 (126)	399
Fransızca	%81,09 (193)	%14,29 (34)	%4,62 (11)	238
Diğer – Kürtçe Almanca Osmanlıca Japonca	33.33% (35)	20.00% (21)	46.67% (49)	105

İstihdam ve Gönüllülük

Hane halkının göç öncesi ve sonrası geliri karşılaştırıldığında belirgin bir gelir farkı olduğu görülmüştür. Suriyeli mülteci öğrencilerin refah düzeyi göç sonrasında önemli ölçüde düşmüştür. Bu durum, hane halkı gelirinin normal dağılımını gösteren yüksek gelir eğiminin önemli ölçüde düşük gelir düzeylerine kaymasıyla gösterilmiştir. Bunun sonucu olarak, pek çok öğrenci ailelerini veya okul hayatlarını desteklemek için çalışmak zorunda kalmıştır.

ŞEKİL-12: GÖÇ ÖNCESI VE SONRASI HANE HALKI GELIRI KARŞILAŞTIRMASI

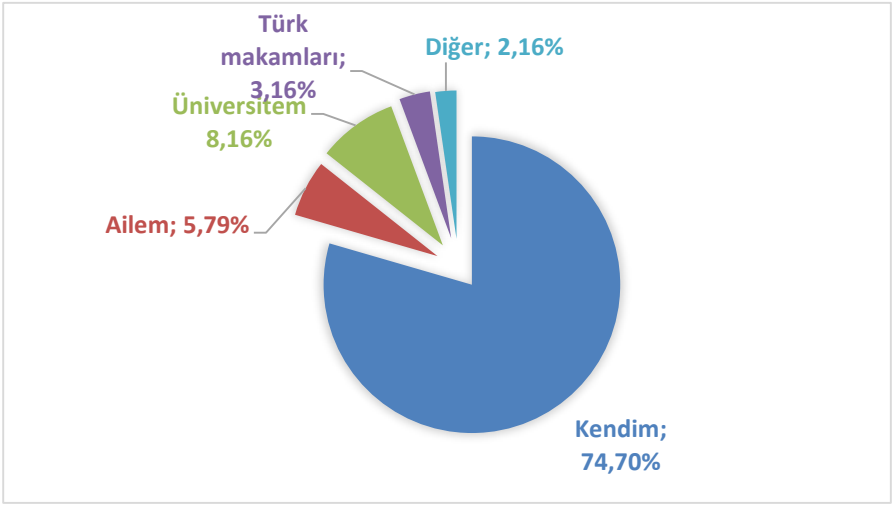
Türkiye'deki Üniversitelerde Eğitim

Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'de bir üniversiteye kayıt yaptırdıkları süreçte ne gibi sorunlarla karşılaştığına yönelik cevaplarda, öğrencilerin %19'unun hiçbir sorunla karşılaşmadığını ifade etmesine rağmen, üniversite harçlarının ödenmesi ve gerekli belgelerin tamamlanması sürecinin iki temel güçlük olduğu anlaşılmaktadır. Yine yeterli bilgi edinme kaynaklarının olmaması ile dil bariyerinin de olumsuz faktörler arasında sayıldığı gözlenmiştir.

TABLO-9: ÜNİVERSİTEYE KAYITTA HERHANGİ BİR ZORLUKLA KARŞILAŞTINIZ MI?	
Şıklar	Yanıtlar
Hiçbir zorlukla karşılaşmadım	%19,00 (72)
İşlemler ve üniversiteler ile ilgili yeterince bilgiye ulaşamadım	%14,25 (54)
Ekonomik sıkıntılardan ötürü okul masraflarını ödemek konusunda sıkıntı yaşadım	%24,80 (94)
Dokümanları hazırlamakta (denklik vs.) sıkıntı yaşadım	%15,04 (57)
Dil konusunda büyük sıkıntı yaşadım	%11,61 (44)
Diğer	%15,30 (58)
Toplam	%100 379

Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin okudukları bölümü seçmelerinde %74'ün üzerinde kendi kararlarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu oldukça önemli ve süreçte öğrencinin motivasyonu bakımından olumlu bir durumdur. Yaklaşık %8,1 öğrenci bölümü üniversitenin seçtiğini ifade etmektedir.

ŞEKİL-13: Öğrenim Gördüğünüz Bölümünüzü Kim Seçti?

Burslar

Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %22,6'sı burs aldığını ifade etmiştir. Bu oran Türkiye'deki genel ortalama ile son derece uyumludur. Türkiye devleti, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı üzerinden kendi ve uluslararası kaynaklardan Suriyeli öğrencilere 3.500 civarında burs vermektedir. 14.740 öğrenci dikkate alındığında bu da %23,7'ye denk gelmektedir. Bu cevap, araştırmamızın güvenirliği ve represantatifliği bakımından oldukça önemli bir bulgudur. Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %51,45'i bursa başvurduğunu ancak reddedildiğini ifade ederken, %23 civarındaki öğrenci bursa başvurmadığını ifade etmişlerdir. Kuşku yok ki, Suriye'den gelen ve hemen hiçbir mali imkânı olmayan Suriyeli öğrencilerin eğitim hayatlarına devam edebilmeleri için mali olarak desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

TABLO-10: TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN BURSLAR KONUSUNDA BİLGİNİZ, İLGİNİZ, İLİŞKİNİZ VAR MIDIR?	
Şıklar	**Yanıtlar**
Bu bursları hiç duymadım, hiç başvurmadım	**%10,82 (41)**
Bu bursları duydum ama başvurmadım	**%13,98 (53)**
Bu burslara başvurdum ama çıkmadı	**%51,45 (195)**
Bu burslara başvurdum ve cevap bekliyorum	**%1,06 (4)**
Bu burslara başvurdum ve şu anda faydalanıyorum	**%22,69 (86)**
Toplam	**%100 (379)**

Dersler

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin son birkaç yıldaki başarı durumları oldukça umut vericidir. Öğrencilerin %75'i "orta", "başarılı" ya da "çok başarılı" olduklarını ifade etmişlerdir. Başarılarını "zayıf" olarak niteleyenler sadece %1, orta olanlar ise %15 görünmektedir. Oldukça zor koşullarda ve ciddi dil barajına rağmen ortaya çıkan bu başarının umut verici olduğu açıktır.

TABLO-11: DERSLERDEKİ BAŞARIYA YÖNELİK ALGI

Şıklar	Yanıtlar
Zayıf	%1,06 (4)
Orta	%15,04 (57)
Orta Üstü	%8,71 (33)
İyi	%34,83 (132)
Oldukça İyi	%30,34 (115)
Daha bölüm derslerine başlamadım	%10,03 (38)
Toplam	%100 (379)

Mülteciler ve Türklerle Sosyal İlişkiler

Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de ne kadar mutlu ve uyumlu olduklarını anlamak bakımından sosyal ilişkilerini anlamaya çalışan araştırmada Türk ve Arap arkadaşları ile ilişkileri soruldu. Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %50'den fazlası Türklerle iyi ve çok iyi ilişkileri olduğundan söz ederken, iyi olmayan ilişki oranı yaklaşık olarak %40 civarında tespit edildi. Aynı öğrencilerin, Suriyeliler dâhil, diğer Araplarla ilişkilerinde ise "iyi ilişki" oranı %80'i aşarken, olumsuz nitelenenler sadece %11'de kalmaktadır. Bunu, Suriyeli öğrencilerin henüz yeterince Türklerle kaynaşamadığının bir göstergesi olarak okumak mümkündür. Ancak dil bariyerinin önemli bir rol oynadığı, kültürel farklılaşmadan kaynaklanan önemli engellerin olduğunu da unutmamak gerekiyor.

TABLO-12: SOSYAL İLİŞKİLER							
	Çok Zayıf	Zayıf	Ne iyi ne kötü	İyi	Çok iyi	Toplam	Ağırlıklı Ortalama–
Türk arkadaşlarınızla ilişkileriniz nasıl	%19,79 75	%20,32 77	%8,97 34	%24,54 93	%26,39 100	379	3,17
Arap arkadaşlarınızla nasıl	%3,43 13	%8,18 31	%7,12 27	%31,40 119	%49,87 189	379	4,16

Türkiye'deki Eğitimin Kalitesi

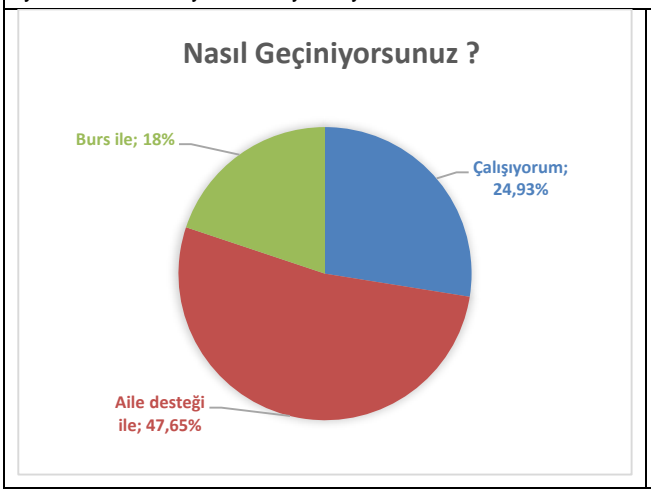
Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin önemli bölümü (%64), Türkiye'de eğitim gördükleri bölümlerdeki eğitim kalitesinden memnun görünmektedir. Eğitim kalitesinden memnun olmayanların oranı ise %20 civarında gözlenmiştir. Öğrencilerin neden memnun olmadıklarına yönelik ayrıntılı çalışmaların yapılması gerektiği açıktır.

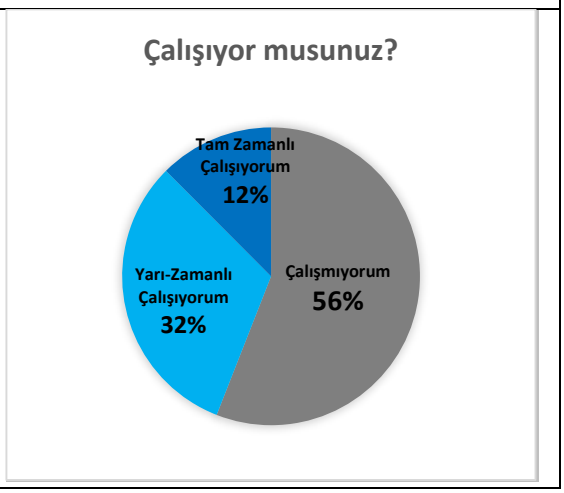
TABLO-13: TÜRKIYE'DE HALEN ALDIĞINIZ EĞITIM KALITESINI NASIL DEĞERLENDIRIYORSUNUZ?	
Değer	**Oran %**
Zayıf	**4,75**
Orta	**14,78**
Orta Üstü	**16,36**
Iyi	**42,74**
Çok iyi	**21,37**
TOPLAM	**% 100 (379)**

Geçim / İş

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatlarını ne şekilde finanse ettikleri konusundaki soruda, %18'inin bursla, %25'inin ise çalışarak öğrenim hayatlarını finanse ettikleri, geri kalanın ise ailelerinin desteği ile öğrenimlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır

ŞEKİL-14: GEÇİNME-ÇALIŞMA

Araştırmada aynı zamanda Suriyeli öğrencilerin %55'inin sadece öğrencilik yaptığı, ancak geri kalanının tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak çalıştığı anlaşılmaktadır. Tam zamanlı çalışan öğrencilerin oranı %12,4'tür.

STK'larda Gönüllülük

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin STK'lara olan ilgisinin sorgulandığı soruda, öğrencilerin çok küçük bölümünün (%14) STK'larda sürekli ya da zaman zaman faaliyetlere katıldığı, çok önemli bölümünün bu tür çalışmalardan uzak olduğu anlaşılmaktadır.

Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'deki Diğer Suriyeli Mültecilere Yönelik Değerlendirmesi

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kendileri dışındaki Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki durumlarına ilişkin düşüncelerini anlamaya çalışan sorumuzda, Suriyelilerin çoğunlukla zorluklar içinde ve endişeli olduklarına yönelik bir algının söz konusu olduğu gözlenmiştir. Suriyelilerin ayrımcılığa tabii tutulduğu düşüncesi de Suriyeli üniversite öğrencileri arasında oldukça yaygın bir görüş olarak gözlenmektedir. Suriyeli üniversite öğrencileri Suriyelilerin çalışma koşullarının da oldukça sorunlu olduğu görüşünü ifade etmektedirler. Burada "0" "önermeye hiç destek verilmemesi, "4" ise "önermeye çok destek verilmesi" olarak kodlanmıştır.

TABLO-14: SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SURİYELİ MÜLTECİLERE YÖNELİK DEĞERLENDİRMESİ? ("0-4" ARASI PUANLAMA)	Ortalama
Suriyeliler mutlu	2,75
Suriyelilerin çalışma koşulları rahat	2,28
Eğitime erişim rahat	2,9
Gruplar arası ilişkiler iyi	2,84
Suriyelilere karşı ayrımcılık yapılıyor	3,12
Suriyeliler huzursuz/endişeli	3,55

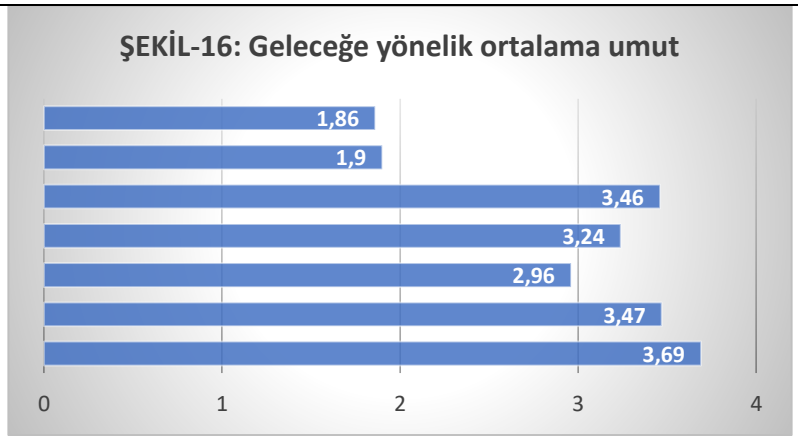
Gelecek Perspektifi

Bu noktada Suriyeli öğrencilerin gelecek beklentileri açısından istihdam konusunu araştırmak da önemlidir. Öncelikle, öğrencilerin gelecekten beklentilerini gösteren aşağıdaki şekilde beklentiler sorunlu alanlara göre sıralanmıştır. Burada, belirtilen önermeye katılmama 0, 4 ise çok güçlü desteği göstermektedir. Görüldüğü gibi, öğrencilerin Suriye'nin siyasi ve ekonomik durumuna ilişkin umutları en düşük düzeydeyken, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik durumuna ilişkin umutları ise sosyotorpik

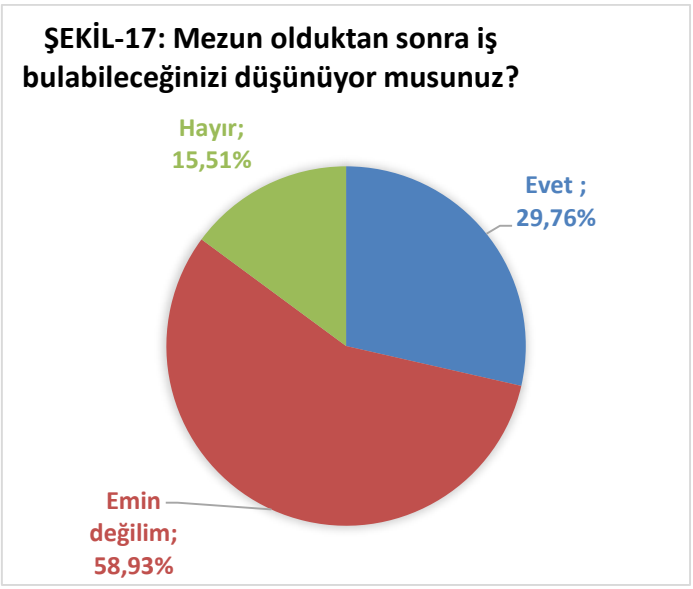
olarak yüksektir. Kişisel konularda, en çok endişelendikleri durum hane halkının maddi durumuyken, en az endişelendikleri konunun genel olarak hayat olduğu görülmektedir. Araştırmada Suriye'nin geleceğine yönelik umutların en alt seviyede olması dikkat çekicidir.

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin en umutlu oldukları husus ise kişisel hayatları ve Türkiye'deki siyasete yöneliktir.

SURİYE SİYASETİ
SURİYE EKONOMİSİ
TURK SİYASETİ
TÜRK EKONOMİSİ
EV GEÇİMİ
KİŞİSEL İŞ DURUMU
GENEL OLARAK YAŞAM

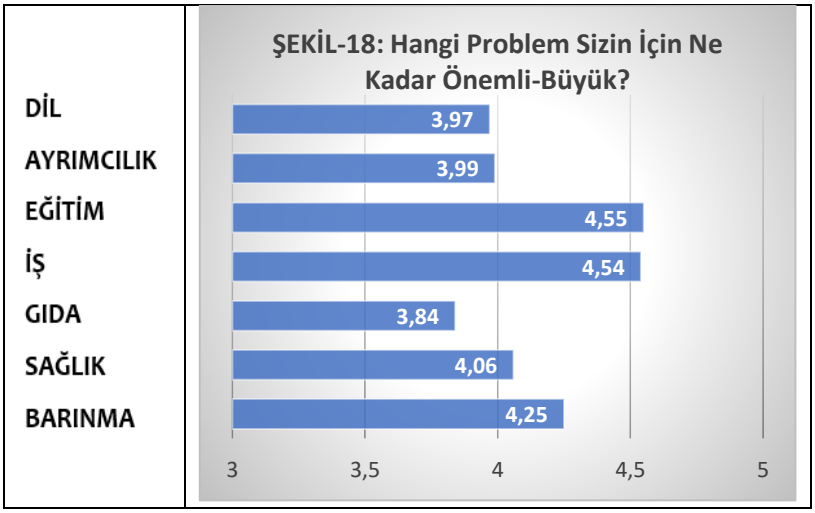

Suriyeli üniversite öğrencilerinin istihdam beklentileri konusunda emin olamamaları ilgi çekicidir. "Mezun olduktan sonra iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz" sorusuna gelen yanıtlarda ciddi bir kaygı dikkat çekmektedir. Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sadece %30'u üniversiteyi bitirdiğinde iş bulabileceğinden umutlu görünmektedir. Aslında bu durum daha sonra ele alacağımız "üçüncü ülkeye gidiş" opsiyonu için de son derece önemli bir bulgudur. Zira o soruda "eğer iş bulamazsam giderim" diyenler oldukça yüksek bir oranda çıkmıştır.

Türkiye'deki Sorunlar

Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de en fazla hangi konularda sorun yaşadıklarını anlamak için yapılandırılan soruya gelen cevaplar da dikkat çekicidir. Buna göre en çok sorun 5 en az 1 olmak üzere yapılan değerlendirmede, sorunlu konuların en önemlileri eğitim ve iş, en az sorunlu konular ise gıda, ardından da dil ve ayrımcılık olarak ortaya çıkmıştır. Eğitim ve çalışma imkânlarının dil ve ayrımcılığın üzerinde çıkması, doğal olarak yaşanan krizin canlılığı ile ilgilidir.

Sosyal Mesafe

Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadıkları topluma yönelik sosyal mesafesinin ne kadar olduğuna yönelik sorularda da son derece önemli bulgulara ulaşılmıştır. Türkiye'de Türklerin Suriyelilere yönelik olarak sosyal mesafelerinin son derece yüksek olduğu bilinmektedir. Suriyelilerin Türklere yönelik sosyal mesafesi ise bu çalışma aracılığı ile ilk kez ölçülmüştür. Buna göre Suriyeliler Türklerle sırasıyla en çok okul arkadaşı olmayı, ardından komşu olmayı ve işyerinde birlikte çalışmayı, yakın arkadaş olmayı arzu ederlerken, en az evlenmeyi arzu edeceklerini, erkek/kız arkadaşlığını isteyeceklerini ifade etmişlerdir. Kuşku yok ki ortaya çıkan veriler Suriyelilerin Türklerin onlara baktığından daha sıcak ve dostça baktıklarını ortaya koymaktadır. Ancak bu araştırmanın Suriyeli üniversite öğrencileri ile yapıldığı akıldan çıkarılmamalıdır. Yani sosyal mesafe ölçeği genel toplumda daha farklı gözlenebilir ve buradaki veriler yanıltıcı olabilir.

TABLO-15: SOSYAL MESAFE ÖLÇEKLERİ: TÜRKLERLE …

	Hiç istemem	Pek istemem	Fark etmez	İsterim	Çok isterim	Toplam–	Ağırlıklı Ortalama–
Komşu olmak	%1,39 (5)	%1,39 (5)	%17,78 (64)	%38,89 (140)	%40,56 (146)	360	4,16
Okul arkadaşı olmak	%0,28 (1)	%1,11 (4)	%11,11 (40)	%30,56 (110)	%56,94 (205)	360	4,43
Bir işte beraber çalışmak	%1,40 (5)	%2,79 (10)	%16,48 (59)	%37,43 (134)	%41,90 (150)	358	4,16
İş ortağı olmak	%3,90 (14)	%10,58 (38)	%18,94 (68)	%35,93 (129)	%30,64 (110)	359	3,79
Yakın arkadaş olmak	%2,79 (10)	%5,03 (18)	%14,25 (51)	%37,15 (133)	%40,78 (146)	358	4,08
Ev arkadaşı olmak	%12,01 (43)	%18,44 (66)	%20,67 (74)	%29,05 (104)	%19,83 (71)	358	3,26
Sevgili olmak	%17,22 (62)	%13,33 (48)	%22,22 (80)	%27,22 (98)	%20,00 (72)	360	3,19
Evlenmek	%17,22 (62)	%16,11 (58)	%19,17 (69)	%30,56 (110)	%16,94 (61)	360	3,14

Gelecek Planları

ED projesinde belki de cevabı en çok aranan sorulardan birisi, araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik beklentileri olmuştur. Bu konuda farklı sorular ile bu elit grubun geleceğe nasıl baktığı, Türkiye'de kalıcılıkları konusu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %11.39'u her halükârda Suriye'ye geri döneceğini, %9.17'si ise "eğer savaş biterse" gideceğini ifade etmektedir. Geri kalan grup içinde %27'lik grup, Suriye'ye asla dönmeyeceğini ifade etmektedir. %52 ise eğer savaş biter ve bizim istediğimiz gibi bir rejim gelirse Suriye'ye dönmekten söz etmektedir. Ancak bu konuda umutlarının son derece düşük olduğunu başka sorularda ifade eden Suriyeli

üniversite öğrencilerinin %80'inden fazlasının ülkelerine dönmeyeceklerini ifade etmek çok abartılı olmayacaktır.

TABLO-16: GELECEKTEKİ GÖÇ PLANLARINIZLA İLGİLİ OLARAK, SURİYE'YE DÖNMEYİ DÜŞÜNÜR MÜSÜNÜZ?

Şıklar	Yanıtlar
Suriye'ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmem	%26,94 (97)
Suriye'de istediğim rejim oluşursa dönerim	%52,50 (189)
Her koşulda dönerim	%11,39 (41)
Suriye'de savaş biterse, istediğim rejim **oluşmasa da dönerim**	%9,17 (33)
Toplam	%100 (360)

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrenciler konusunda en çok merak edilen bir konu da ileride kendilerine nerede gelecek planladıkları hususudur. Bu konuda sorduğumuz soruya gelen cevaplarda öğrencelerin %52,5'inin üçüncü bir ülkeye gitmek istemedikleri şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Eğer eğitimimi Türkiye'de tamamlayamaz ya da tamamladığımda Türkiye'de iş bulamazsam gitmek isterim diyenlerin oranı %30 iken, bir şans bulursam giderim diyenlerin oranı ise %14 civarındır. %52,5'nin kalıcı olmayı tercih edeceğini ifade etmesi son derece değerli olsa da bu oranların zaman içinde daha fazla gitme yönünde gelişmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin "eğer giderlerse" hangi ülkeyi tercih edeceklerine dair soruya verdikleri cevap da oldukça ilgi çekicidir. Buna göre Suriyeli öğrenciler giderlerse, öncelikle Kanada'ya (%41) ardından İngiltere'ye (%25), sonra da Almanya'ya (%18) gitmek istemektedir.

TABLO-17: ÜÇÜNCÜ BİR ÜLKEYE GÖÇ

Şıklar	Yanıtlar
Hiçbir şekilde düşünmem	%52,50 (189)
Fırsatım olsa hemen giderim	%13,89 (50)
Türkiye'de eğitimimi tamamlamam mümkün olmazsa giderim	%8,06 (29)
– Mezun olduktan sonra Türkiye'de iş bulamazsam giderim	%22,22 (80)
Orada bana yardımcı olacak bir yakınım olursa giderim	%3,33 (12)
Toplam	%100 (360)

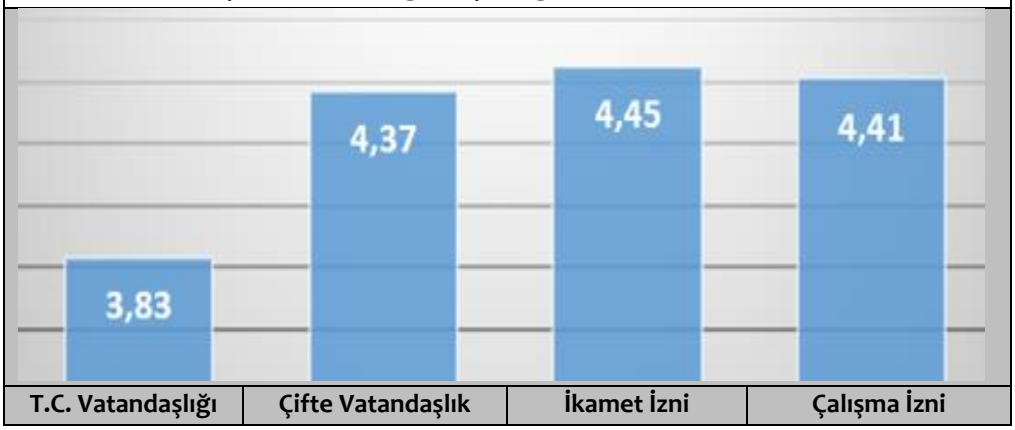
TABLO-18: GİTMEK İSTİYORLARSA, HANGİ ÜLKEYE GİTMEYİ DÜŞÜNÜYORLAR?

Şıklar–	**Yanıtlar–**
Almanya	**%18,33 (22)**
İsveç	**%6,67 (8)**
İngiltere	**%25,00 (30)**
ABD	**%9,17 (11)**
Kanada	**%40,83 (49)**
Toplam	**%100 (120)**

Suriyeli Öğrenciler için En İyi Statü Hangisi

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'de nasıl bir statüde yaşamak istediklerine dair sorulara verdikleri cevaplarda, en fazla ikamet müsaadesi ile kalmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bunun "çifte vatandaşlık" seçeneğinden bile güçlü talep edilmesi, sadece T.C. vatandaşlığının ise en az ilgi görmesi dikkat çekicidir. Bunun, aslında ifade edilmese de gelecek planlarında üçüncü bir ülke olmasıyla ilgili olduğu düşünülebilir.

ŞEKİL 19: Hangi Seçeneği Tercih Edersiniz?

Türkiye'nin Mülteci Politikasına Yönelik Algı ve Kurumlara Duyulan Güven

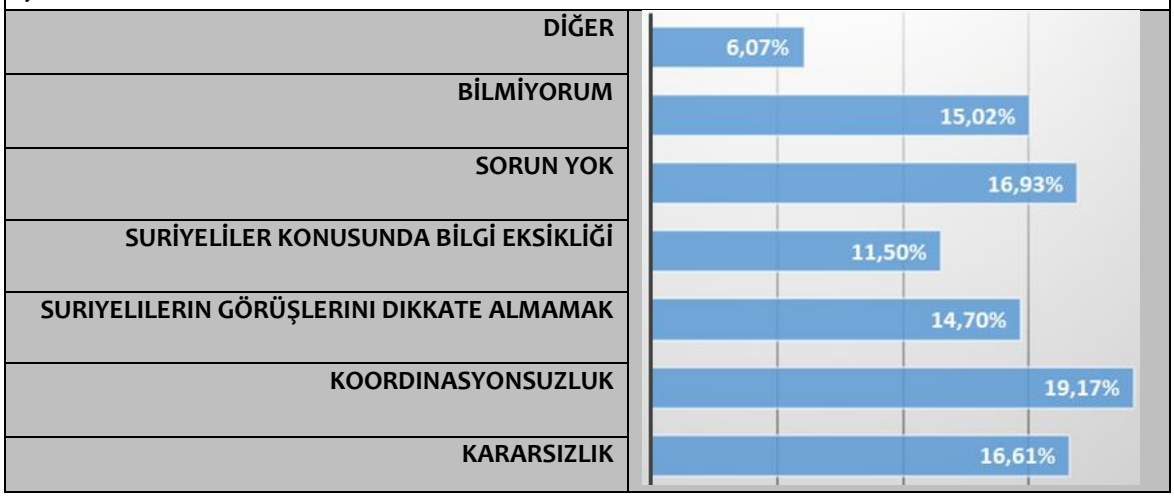
Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'deki kurumlarla olan ilişkileri ve bu kurumlara yönelik güvenleri önemli bir soru seti olarak öğrencilere yöneltilmiştir. Buna göre Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'nin mülteci politikasını büyük ölçüde (%71) başarılı buldukları anlaşılmaktadır. Başarısız bulanların oranı %15 civarında kalmaktadır.

ŞEKİL-20: Türkiye'nin Mülteci Politikası Sİzce Ne Kadar Başarılı

Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencileri Türkiye'nin mülteci politikasını başarılı bulsalar da sorun alanlarına da dikkat çekmektedirler. Türkiye'nin mülteci politikasında en sorunlu alan olarak "koordinasyonsuzluk" seçeneğini tercih eden Suriyeliler için ikinci önemli sorun alanı kararsızlıktır. %17 ise "sorun olmadığını" ifade etmektedir.

ŞEKİL-21: SIZCE TÜRKIYE'NIN MÜLTECI POLITIKASINDA EN CIDDI SORUN NEDIR?

Türk Medyası

İletişim ve bilgi kaynakları, özellikle mülteci ve göçmenler için son derece önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin öncelikle bilgi kaynaklarının neresi olduğuna yönelik sorular sorulmuştur. Türkiye üniversitelerinde öğrenim gören Suriyeli üniversite öğrencilerinin Suriye için de Türkiye için de temel bilgi kaynağının Facebook, Twitter gibi sosyal medya araçları olduğu anlaşılmaktadır. Suriye konusundaki haberler Arapça yayın yapan yabancı ya da Suriye kanallarından edinilmekte, Türkiye'deki haber akışında ise bilgi kaynağı olarak yine televizyon yoğun olarak kullanılmaktadır. İngilizce ve Fransızca yayın yapan TV kanallarının da özellikle Suriye'de olup-biteni takip etmek için izlendiği görülmektedir.

TABLO-19: İLETİŞİM VE BİLGİ: **HABERLERİ NEREDEN TAKİP EDİYORSUNUZ**			
–	Türkiye ile ilgili haberleri buradan alıyorum	Suriye ile ilgili haberleri buradan alıyorum	Toplam katılımcı sayısı–
– Facebook	%81,13 (245)	%89,40 (270)	302
– Twitter	%65,54 (97)	%72,97 (108)	148
Arapça Gazeteler	%41,91 (57)	%86,03 (117)	136
Türkçe Gazeteler	%85,16 (132)	%40,65 (63)	155
Yabancı Gazeteler	%58,78 (77)	%81,68 (107)	131
Türkçe TV	%88,42 (168)	%47,89 (91)	190
Türkiye'den yayın yapan Arapça TV	%74,63 (153)	%72,68 (149)	205
Suriye'den yayın yapan Arapça TV	%35,07 (47)	%87,31 (117)	134
İngilizce TV Kanalları	%63,57 (82)	%83,72 (108)	129
Fransızca TV Kanalları	%49,35 (38)	%80,52 (62)	77

Türkiye'deki üniversitelerde okuyan Suriyeli öğrencilere göre Türk medyasının Mülteciler/Suriyeliler konusundaki haberleri gerçeklikle çok uyuşmamaktadır (%40). Öğrencilerin %21'i ise Türk medyasının olumsuz haber verdiği görüşündedir. Olumlu haber verildiğine inananların bile tereddütleri açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Yani Suriyeli öğrenciler için Türk medyasının mülteciler/Suriyeliler konusundaki habercilik yaklaşımı çok olumlu görünmemektedir.

TABLO-20: HABERLER SURİYELİLERİ YANSITIYOR MU?	
Şıklar	Yanıtlar
Haberler çok olumsuz ve ötekileştirici	%20,51 (64)
Haberler gerçeği yansıtmıyor	%40,38 (126)
Haberler çok olumlu, olumsuzluklardan bahsedilmiyor	%17,63 (55)
Diğer	%21,47 (67)
Toplam	%100 (312)

C. SURİYELİ AKADEMİSYENLERLE GERÇEKLEŞTİRİLEN VİDEO SÖYLEŞİLER:

Projesi çerçevesinde Türkiye'de bulunan 20 Suriyeli akademisyen ile kısa video çalışması yapılmıştır. 1,5 dakika ile 7 dakika arasında değişen videolarda Suriyeli akademisyenler Suriye'deki çalışmalarını, Türkiye'ye neden ve nasıl geldiklerini, Türkiye'de çalışıp çalışmadıklarını, çalışıyorlarsa nerede çalıştıklarını ve ne tür sorunlar ve beklentiler içinde olduklarını anlatmışlardır. Suriyeli akademisyenlerin bizlere sağladığı ilave materyal ile profesyonel bir stüdyoda montajlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bütün projeyi ve röportajları tek bir videoda toplayan bir başka video daha hazırlanmıştır.

Gerçekleştirilen video çalışması HUGO ve IGAM web sayfalarında ilgililerin izlemesine sunulacaktır.

ED Projesi çerçevesinde kendileri ile özel çekimler yapılan ve küçük yaşam hikâyeleri şeklinde düzenlenen videoların yapıldığı kişilerin isimleri ekler bölümünde sunulmuştur.

ŞEKİL-22: SURİYELİ AKADEMİSYENLER İLE VİDEO SÖYLEŞİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER

ED projesi, Türkiye'deki yüksek eğitim düzeyine sahip Suriyeli mülteciler konusunda yapılan ilk kapsamlı çalışma olmuştur. 4 çalıştay ile Suriyeli üniversite hocalarının görüşleri ele alınmış, ayrıca Türkiye'de üniversitelerde okuyan 14.740 Suriyeli öğrenciyi temsil eden bir örneklem ile 495 kişilik anket çalışması yapılmıştır. ED projesinin temel amacı, Türkiye'de bulunan Suriyeli akademisyenler ve üniversite öğrencileri konusunda bir durum tespiti yapmaktır. Bu durum tespitinin yapılmasının iki önemli amacı bulunmaktadır. Birincisi Suriyeli akademisyen ve öğrencilerin sorunlarının tespit edilmesi ve buna yönelik politika önerilerinde bulunmak; ikincisi ise daha uzun vadede Türkiye'deki Suriyelilerin uyum sürecinde bu nitelikli (elit) grubun katkısını almak ve kendilerini motive etmenin yol ve yöntemlerini ortaya koymaktır. Çalışmayı yapan ekibin temel inancı Nisan 2017 itibari ile sayıları 3,3 milyonu aşan Suriyelilerin çok büyük bir bölümünün Türkiye'de kalacağı yönündedir. Bu anlamda, eldeki eğitim durumu ile ilgili oldukça sorunlu durumdan da hareketle, elit grupların süreç içine çekilmesinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Elit gruplar rol modeller ve iletişim kanalları olarak son derece önemli bir işlev yüklenmektedirler. Yine bu proje ile "sorun" alanının asıl muhataplarının görüşlerinin alınması ve politika üretim sürecine "içeriden" katkı alınması planlanmıştır. Suriyeliler konusunda yapılacak bütün çalışmalarda Suriyelilerin de katkısının alınması, Suriyelilere sunulan bir lütuf değil, huzurlu ortak yaşan için bir zorunluluktur. Bu çalışma bu konuya da ilgi çekmeyi amaçlamaktadır.

ED projesi çerçevesinde Suriyeli üniversite öğretim elemanları ile Gaziantep, İstanbul, Ankara ve Mardin'de yapılan son derece başarılı çalıştaylarda (ve çalıştaylar dışında yapılan ikili görüşmelerde) şu noktaların ön plana çıktığı görülmüştür:

- Suriyeli akademisyenler
  - Halen Türkiye'de 500 ila 700 arasında Suriye'de daha önce üniversitelerde görev almış Suriyeli akademisyen bulunmaktadır. Bunların 392'si halen Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev yapmaktadırlar. Bu akademisyenlerin çok önemli bölümü "ilahiyat" ya da benzeri alanlarda çalışmaktadır. 392 akademisyen içinde 13 profesör, 15 doçent ve 115 yardımcı doçent bulunmaktadır. 251 Suriyeli akademisyenin ise doktora unvanı bulunmamakta, uzman, okutman, araştırma görevlisi, öğretim görevlisi vb. kadrolarda çalışmaktadırlar. Yaklaşık 200-300 akademisyen ise halen Türkiye'de ya çalışmıyor ya da kendi meslekleri dışında görev yapmaktadırlar.
  - Türkiye'de onurlu bir hayat ve Türk toplumuna katkı vermek için Suriyeliler üniversitelerde yer bulmayı çok önemsemektedirler.
  - 2014-2015 yılları arasında çok ciddi sayıda (bu sayı 3-4 bin olarak ifade edilmektedir) Suriyeli akademisyenin Türkiye'den ayrılarak başka ülkelere gittiği anlaşılmaktadır.

- Halen üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin en ciddi sorunlarından birisi, kendi kapasitelerine uygun görevlendirmelerin yapılmaması ve çok büyük bölümünün Arapça öğretmeni olarak görev yapmasıdır.
- Akademisyenlerin, özellikle de yaşı 40'ın üzerinde olanların yaşadıkları temel sorunların başsında dil konusu gelmektedir. Çok azı İngilizce, Fransızca ya da Rusça bilmektedirler. Ancak Türkiye'de İlahiyat fakülteleri dışında ders verme imkânları neredeyse sıfıra yakın kalmaktadır.
- Akademisyenler, kendileri ile muhatap bir kurumun olmamasından ve ciddi koordinasyon sorunundan söz etmektedirler. YÖK'ün bu konuda özel bir birim oluşturmasını ve daha hızlı bir karar mekanizmasının kurulması talep edilmektedir.
- Akademisyenlerin akreditasyon ve denklikleri konusunda önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bunların önemli bir bölümü de yaygın sahtecilikten kaynaklanmaktadır. Mevcut Suriye Hükümetinden de bu konuda yardım alınamadığı için, süreçler aşırı derecede uzamaktadır. Akademisyenler, süreçlerde kendilerinin daha aktif rol almasının hem sahtekârlıkları minimalize edeceği hem de süreçleri hızlandıracağını ifade etmektedirler.
- Özlük hakları bakımından bazı istisnalar dışında akademisyenlerin "düşük maaş"lardan yana sıkıntılı olduğu gözlenmiştir.
- Akademisyenlerin önemli bir sorunu da mobilite konusunda yaşanmaktadır. Türkiye içinde ve yurtdışına akademik amaçlı seyahatlerinin izinlere bağlı olmasından duydukları rahatsızlık sıklıkla dile getirilmiştir.
- Dil kurslarının çok pahalı olduğu belirtilmektedir. Bu konuda devletten katkı ve kaynak beklemektedirler.
- Akademisyenlerin çok büyük bölümü vatandaşlık almaktansa uzun süreli ikamet almanın kendileri için daha avantajlı olacağı görüşündedirler. Bunun önemli bir nedeni de halen çalıştıkları "yabancı" kontenjanlarının ortadan kalkması halinde iş bulmalarının çok zorlaşacağı yönündeki endişelerden kaynaklanmaktadır.
- Suriyeli akademisyenlerin çok önemli bir bölümü, kendilerinin ve Suriyeli toplumun Türkiye'de kalıcı oldukları görüşündedir ve bu konuda görev almaya hazır olduklarını beyan etmişlerdir.

- Suriyeli Üniversite Öğrencileri

  Nisan 2017 itibari ile Türkiye'de 140 ayrı üniversitede öğrenim gören 14.740 Suriyeli öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciler Türkiye'de sıklıkla tartışılan ve sosyal çatışma için zemin yaratan alanlardan birisidir. Her ne kadar Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilerinin yerlerini ellerinden almasalar ve yabancı kontenjanından okullara girseler de Türk toplumunda Suriyelilere sağlanan haklar bakımından en fazla eleştirilen hususlardan birisi bu konu olmuştur. Ancak öte taraftan genel olarak son derece düşük eğitim seviyesine sahip olan Suriyeli topluma ulaşacak ve onlara liderlik edecek elit gruplara ihtiyaç olduğu açıktır. Yeni kayıp kuşakların olmaması,

bu çocukların eğitimlerine devam edebilmesi ve Türk topluna katkı vermemeleri ile uyum süreçlerinde köprü rolünü üstlenebilmeleri için çok daha fazla üniversiteli Suriyeliye ihtiyaç olduğu açıktır. 3,3 milyonluk nüfus içinde 14.740 kişi aslında son derece küçük bir sayıdır. Ancak sayı artışlarını ve teşvik politikalarını toplumu provoke etmeyecek şekilde yapmak ve desteğinin alınması için politikaların üretilmesi gerekmektedir.

Ülke genelinde 497 öğrencinin katıldığı saha çalışması 28 Ocak tarihinde başladı ve 28 Mart 2017'de sona erdi. Katılımcıların 395'i çevrimiçi ankete, geri kalan 102 kişi ise çalıştayların düzenlendiği İstanbul, Ankara, Gaziantep ve Mardin'de yaptığı ve dağıttığı basılı ankete katıldı. Üniversitelerdeki Suriyelerin gerçek dağılımı ile tutarlı olarak, katılımcıların %35'i kadın, %65'i erkekti.

Sadece sayısal olarak değil, bölgesel ve diğer faktörler itibari ile de temsili özelliği güçlü olan araştırmada en özet şekliyle şu bulgulara ulaşılmıştır:

- Katılımcıların ortalama yaşı 23,15'tir. Bu da bu öğrencilerin çoğunun Türkiye'ye gelmeden önce üniversiteyi bıraktığı ve bazılarının Türkiye'de bulunan mezunlar olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Katılımcıların yüzde 12,75'i kamplarda yaşamaktadır.

- Öğrencilere aile üyelerinin nerede olduklarını sorduğumuzda çeşitli yerlere dağılmış aileler olduğunu gösteren bir sonuç elde ettik. Buna göre, örneklemdeki öğrencilerin yüzde 89'unun aileleri hala Suriye'de, yüzde 78'inin aileleri ise Türkiye ve Suriye dışındaki ülkelerde yaşamaktadır.

- Yaşadıkları travmaların nedenlerini öğrenmek için öğrencilere savaştaki kayıplarını sorduk. Katılımcılarımızın yüzde 13,8'i dışında hepsinin Suriye'deki iç savaşta tanıdıklarını kaybettiğini, yüzde 60'ının uzak veya yakın akrabalarını, yüzde 25'inin ise bir arkadaşını kaybettiğini öğrendik.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin üniversite okumaları ile ailedeki diğer kişilerin eğitim durumları arasında bir bağlantı olup olmadığı anlamak üzere ankette anne, baba ya da kardeşlerinin üniversiteye gidip gitmediğini anlayacak sorulara yer verildi. Alınan cevaplar, genelde oldukça kötü durumda olan Suriyeliler arasındaki eğitim dikkate alındığında oldukça şaşırtıcıydı. Zira öğrencilerin %21,3'ünün hem annesi hem de babası üniversiteye gitmiş görünmektedir. Kardeşlerin durumu da benzer bir tablo vermektedir. Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kardeşlerinin yaklaşık %54'ü üniversiteye gitmiş ya da gitmektedir.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %37,75'i ileri, %41'i ise orta seviyede Türkçe bildiklerini ifade etmiştir. Bunların içinde ciddi sayıda Türkmen asıllı Suriyelinin olduğu açıktır. İleri derecede İngilizce bilenlerin oranı %31, Fransızca bilenlerin %4,6; Kürtçe, Rusça, Çince vb. dilleri bilenlerin oranı ise %46,67'yi bulmaktadır.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'de bir üniversiteye kayıt yaptırdıkları süreçte ne gibi sorunlarla karşılaştığına yönelik cevaplarda, öğrencilerin üniversite harçlarının ödenmesi ve gerekli belgelerin tamamlanması sürecinin iki temel güçlük olduğu anlaşılmaktadır. Yine yeterli bilgi edinme kaynaklarının olmaması ile dil bariyerinin de olumsuz faktörler arasında sayıldığı gözlenmiştir.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %22,6'sı burs aldığını ifade etmiştir. Bu oran Türkiye'deki genel ortalama ile son derece uyumludur. Öğrencilerinin %51,45'i bursa başvurduğunu ancak reddedildiğini ifade ederken, %23 civarındaki öğrenci bursa başvurmadığını ifade etmişlerdir.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin son birkaç yıldaki başarı durumları oldukça umut vericidir. Öğrencilerin %75'i "orta", "başarılı" ya da "çok başarılı" olduklarını ifade etmişlerdir. Başarılarını "zayıf" olarak ifade edenler sadece %1, orta olarak ifade edenler ise %15 görünmektedir. Oldukça zor koşullarda ve ciddi dil barajına rağmen ortaya çıkan bu başarının umut verici olduğu açıktır.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %50'den fazlası Türklerle iyi ve çok iyi ilişkileri olduğundan söz ederken, iyi olmayan ilişki oranı yaklaşık %40 civarında tespit edildi. Aynı öğrencilerin, Suriyeliler dâhil, diğer Araplarla ilişkilerinde ise "iyi ilişki" oranı %80'i aşarken, olumsuz nitelenenler sadece %11'de kalmaktadır. Bunu, Suriyeli öğrencilerin henüz yeterince Türklerle kaynaşamadığının bir göstergesi olarak okumak mümkündür. Ancak dil bariyerinin önemli bir rol oynadığı, kültürel farklılaşmadan kaynaklanan önemli engellerin olduğunu da unutmamak gerekiyor.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin önemli bölümü (% %64), Türkiye'de eğitim gördükleri bölümlerdeki eğitim kalitesinden memnun görünmektedir. Eğitim kalitesinden memnun olmayanların oranı ise %20 civarında gözlenmiştir.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatlarını ne şekilde finanse ettikleri konusundaki soruda, %18'inin bursla, %25'inin ise çalışarak öğrenim hayatlarını finanse ettikleri, geri kalanın ise ailelerinin desteği ile öğrenimlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır.

- Araştırmada aynı zamanda Suriyeli öğrencilerin %55'inin sadece öğrencilik yaptığı, ancak geri kalanının tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak çalıştığı anlaşılmaktadır. Tam zamanlı çalışan öğrencilerin oranı %12,4'tür.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin kendileri dışındaki Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki durumlarına ilişkin düşüncelerini anlamaya çalışan sorumuzda, Suriyelilerin çoğunlukla zorluklar içinde ve endişeli olduklarına yönelik bir algının söz konusu olduğu gözlenmiştir. Suriyelilerin ayrımcılığa tabii tutulduğu düşüncesi de Suriyeli üniversite öğrencileri arasında oldukça yaygın bir görüş olarak gözlenmektedir. Bu noktada Suriyeli öğrencilerin gelecek beklentileri açısından istihdam konusunu araştırmak da önemlidir.

- Görüldüğü gibi, öğrencilerin Suriye'nin siyasi ve ekonomik durumuna ilişkin umutları en düşük düzeydeyken, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik durumuna ilişkin umutları ise sosyotorpik olarak yüksektir. Kişisel konularda, en çok endişelendikleri durum hane halkının maddi durumuyken, en az endişelendikleri konunun genel olarak hayat olduğu görülmektedir.

- Araştırmada Suriye'nin geleceğine yönelik umutların en alt seviyede olması dikkat çekicidir. Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin en umutlu oldukları husus ise kişisel hayatları ve Türkiye'deki siyasete yönelik olması dikkat çekicidir.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sadece %30'u üniversiteyi bitirdiğinde iş bulabileceğinden umutlu görünmektedir.

- Katılımcılara göre, sorunlu konuların en önemlileri eğitim ve iş, en az sorunlu konular ise gıda, ardından da dil ve ayrımcılıktır.

- Suriyelilerin Türklere yönelik sosyal mesafesi bu çalışma ile ilk kez ölçülmüştür. Buna göre Suriyeliler Türklerle sırasıyla en çok okul arkadaşı olmayı, ardından komşu olmayı ve işyerinde birlikte çalışmayı, yakın arkadaş olmayı arzu ederlerken, en az evlenmeyi arzu edeceklerini, erkek/kız arkadaşlığını isteyeceklerini ifade etmişlerdir. Kuşku yok ki ortaya çıkan veriler Suriyelilerin Türklerin onlara baktığından daha sıcak ve dostça baktıklarını ortaya koymaktadır.

- ED projesinde belki de cevabı en çok aranan sorulardan birisi, araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik beklentileri olmuştur. Bu konuda farklı sorular ile bu elit grubun geleceğe nasıl baktığı, Türkiye'de kalıcılıkları konusu anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %11.39'u her halükârda Suriye'ye geri döneceğini, %9.17'si ise "eğer savaş biterse" gideceğini ifade etmektedir. %27'lik grup ise Suriye'ye asla dönmeyeceğini ifade etmektedir. %52 ise eğer savaş biter ve istedikleri gibi bir rejim gelirse Suriye'ye dönmekten söz etmektedir.

- Araştırma, öğrencelerin %52,5'inin üçüncü bir ülkeye gitmek istemediklerini göstermektedir. Eğer eğitimimi Türkiye'de tamamlayamaz ya da tamamladığımda Türkiye'de iş bulamazsam gitmek isterim diyenlerin oranı %30 iken, bir şans bulursam giderim diyenlerin oranı ise %14 civarındır. %52,5'inin kalıcı olmayı tercih edeceğini ifade etmesi son derece değerli olsa da bu oranların zaman içinde daha fazla gitme yönünde gelişmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin "eğer giderlerse" hangi ülkeyi tercih edeceklerine dair soruya verdikleri cevap da oldukça ilgi çekicidir. Buna göre Suriyeli öğrenciler giderlerse, öncelikle Kanada'ya (%41) ardından İngiltere'ye (%25), sonra da Almanya'ya (%18) gitmek istemektedir.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'de nasıl bir statüde yaşamak istediklerine dair sorulara verdikleri cevaplarda, en fazla ikamet müsaadesi ile kalmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bunun "çifte vatandaşlık" seçeneğinden bile güçlü talep edilmesi, sadece T.C. vatandaşlığının ise en az ilgi görmesi dikkat çekicidir. Bunun, aslında ifade edilmese de gelecek planlarında üçüncü bir ülke olmasıyla ilgili olduğu düşünülebilir.

- Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'nin mülteci politikasını büyük ölçüde (%71) başarılı buldukları anlaşılmaktadır. Başarısız bulanların oranı %15 civarında kalmaktadır.

- Araştırmaya dâhil olan Suriyeli üniversite öğrencileri Türkiye'nin mülteci politikasını başarılı bulsalar da sorun alanlarına da dikkat çekmektedirler. Türkiye'nin mülteci politikasında en sorunlu alan olarak "koordinasyonsuzluk" seçeneğini tercih eden Suriyeliler için ikinci önemli sorun alanı kararsızlıktır. %17 ise "sorun olmadığını" ifade etmektedir.

- Göçmenlerin/mültecilerin kurumlara güveninin siyasi entegrasyonun önemli bir boyutu olduğu bilinmektedir. Öğrencilerin farklı kurumlara duydukları güvene

baktığımızda, şaşırtıcı olarak Türk hükümetinin en güvenilen kurum olduğu görülmektedir. Türk polisi ikinci sırada gelmektedir. Uluslararası kuruluşlar en az güvenilen kurumlardır. Bu soru skalasında uluslararası kurumlara olan güvenin çok düşük çıkması dikkat çekicidir.

- İletişim ve bilgi kaynakları, özellikle mülteci ve göçmenler için son derece önemli bir oynamaktadır. Türkiye üniversitelerinde öğrenim gören Suriyeli üniversite öğrencilerinin Suriye için de Türkiye için de temel bilgi kaynağının Facebook, Twitter gibi sosyal medya araçları olduğu anlaşılmaktadır. Suriye konusundaki haberler Arapça yayın yapan yabancı ya da Suriye kanallarından edinilmekte, Türkiye'deki haber akışında ise bilgi kaynağı olarak yine televizyon yoğun olarak kullanılmaktadır. İngilizce ve Fransızca yayın yapan TV kanallarının da özellikle Suriye'de olup-biteni takip etmek için izlendiği görülmektedir.

- Türkiye'deki üniversitelerde okuyan Suriyeli öğrencilere göre Türk medyasının Mülteciler/Suriyeliler konusundaki haberleri gerçeklikle çok uyuşmamaktadır (%40). Öğrencilerin %21'i ise Türk medyasının olumsuz haber verdiği görüşündedir.

Türkiye'de sayıları 3,3 milyonu aşan Suriyelinin kalıcılık eğilimi her geçen gün artmaktadır. Geleceğin huzur içinde yaşaması ve toplumun bütün kesimlerine katkı sağlayabilmesi için elit grupların önemli rol oynayacağı açıktır. ED projesi tam da bu noktadan hareketle Türkiye'deki üniversitelerde akademisyen olarak çalışan ve öğrenci olarak okuyan Suriyelilerin son derece önemli bir rolleri olacağından hareketle üretilmiştir. Altı yılı dolduran bu süreçte bu proje aracılığı ile elde edilen temsili ve güvenilir bulgular, politika yapıcıları içinde önemli ipuçları barındırmaktadır.

İngiltere Büyükelçiliği'nin desteği ile İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) ve Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) işbirliğinde gerçekleştirilen ve 8 ay süren "Elite Dialogue" projesinin başka çalışmalara da kaynaklık etmesi, politika yapım sürecine katkı vermesi ve huzurlu bir toplumun inşasına destek olması en büyük dileğimizdir.

Doç. Dr. M. Murat Erdoğan
Elite Dialogue Proje Yöneticisi & Raportör
Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO Müdürü
IGAM Başkan Yardımcısı
İletişim:
05323001373 * merdoğan1103@gmail.com